

2010

Praktijkproject Tienermoeders in BEELD

Ayomi Tegelaar en Saskia Smits
Hogeschool Utrecht
Creatieve Therapie Beeldend

Mei 2010

Praktijkproject Tienermoeders in BEELD

Studenten:	Ayomi Tegelaar	studentennummer 1184686
	Saskia Smits	studentennummer 1518473
Consulent:	Robért Feith	
Beoordelaar:	Han Kurstjens	
Datum:	28 mei 2010	
Praktijkplek:	Sri Lanka: Sarvodaya, Ma Sevana Home	

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Hoofdstuk 1 Plan van aanpak	6
1.1 Onderwerp	6
1.2 Probleemanalyse.....	6
1.3 Relevantie vanuit beroepsmatig/ maatschappelijk perspectief.....	7
1.4 Doelgroep	7
1.5 Doelstellingen.....	8
1.6 Resultaat	9
1.7 Productbeschrijving.....	9
1.8 Kwaliteitscriteria	10
1.9 Concreet uit te voeren acties of inspanningen.....	10
1.10 Adresgroep	12
1.11 Evaluatiegroep.....	12
Hoofdstuk 2: Theoretische en methodische onderbouwing	13
2.1. Doelgroepanalyse en problematiek	13
2.2. Bestaand programma in het Ma Sevana Home	13
2.3. Mogelijkheden op het gebied van beeldende therapie	15
2.4. Mogelijkheden en onmogelijkheden voor beeldende therapie in de praktijk van het Ma Sevana Home.....	15
2.5. Belangrijke voorwaarden voor beeldende therapie in het Ma Sevana Home	16
2.6. Beeldende opdrachten in de praktijk van het Ma Sevana Home.....	19
2.7. Samenvatting en conclusie praktijkonderzoek	23
2.8. Koppeling naar het product	24
2.8.1 Gekozen activiteiten.....	26
2.9. Conclusie.....	27
Hoofdstuk 3 Procesverslag	28
3.1. Praktijk in het Ma Sevana Home.....	28
3.2 Materiaal.....	29
3.3 Beeldende activiteiten	30
3.4 Opzet van het beeldende ideeënboekje	32
Hoofdstuk 4 Evaluatie	33
4.1 Adresgroep	33
4.2 Evaluatiegroep.....	35
4.2.1 Evaluatie met creatief therapeut beeldend Caro de Bruin.....	36
4.2.2 Evaluatie met Nimal van Oort	42
4.2.3 Evaluatie met Judith Brandwagt	42
4.2.4 Evaluatie met Maaike Ruisendaal	43
Hoofdstuk 5 Samenwerking	43
Bijlagen	
• Bijlage 1: Brief van de NONA Foundation	
• Bijlage 2: Urenverantwoording Saskia Smits	
• Bijlage 3: Urenverantwoording Ayomi Tegelaar	

- Bijlage 4: Procesverslagen beeldende lessen Ma Sevana Home
- Bijlage 5: Beeldende componenten observatieschema's
- Bijlage 6: Fiattering Oriëntatie en plan van aanpak

Inleiding

In het kader van het afstuderen voor onze studie creatieve therapie beeldend hebben wij, Saskia Smits en Ayomi Tegelaar een product ontwikkelt voor de tienermoeders in het Ma Sevana Home, gelegen in Sri Lanka.

Dit product is tot stand gekomen door middel van informatie verkregen uit het praktijkonderzoek, wat in de periode februari- april 2010 door ons verricht is in het Ma Sevana Home in Sri Lanka. Dit praktijkonderzoek draagt de naam 'tienermoeders in BEELD' en kan gezien worden als een belangrijke bron van informatie voor het ontwikkelen van dit product.

Dit praktijkonderzoek richtte zich op de mogelijkheden voor beeldende therapie in het Ma Sevana Home.

In dit praktijkproject verslag wordt er een koppeling gemaakt tussen een gedeelte van de onderzoeksresultaten, verantwoording en de totstandkoming van het product.

In dit verslag wordt er gestart met het plan van aanpak voor het ontwikkelen van het product. Dit plan van aanpak is te vinden in hoofdstuk één en bevat inhoudelijk de volgende punten: de aanleiding van het onderzoek en product, de doelgroep, probleemanalyse, de doelen en de nodige (te ondernemen) stappen betreffende het product.

Vervolgens komt in hoofdstuk twee de theoretische en methodische onderbouwing van het product aan de orde. Voor dit hoofdstuk is verscheidene legitimering vanuit het praktijkonderzoek gebruikt en toont het proces voorafgaande aan de ontwikkeling van het product.

In hoofdstuk drie, genaamd procesverslag, wordt er beschreven hoe het product tot stand is gekomen. Concreet wordt in dit hoofdstuk beschreven welke stappen er zijn ondernomen, welke keuzes er zijn gemaakt en komt er een verantwoording van deze keuzes aan bod.

Vervolgens komen in hoofdstuk vier de volgende punten aan bod: toelichting van de adres- en evaluatiegroep, presentatie voor adresgroep en is de verkregen feedback, van de evaluatiegroep op het product, uitgewerkt.

Dit praktijkproject verslag, het product en het praktijkonderzoek en onderzoeksverslag zijn in samenwerking tot stand gekomen. In hoofdstuk vijf wordt deze samenwerking nader beschreven.

Dit praktijkproject wordt afgesloten met een dankwoord en in de bijlagen zijn verschillende documenten te vinden waar in het verslag aan gerefereerd worden.

Hoofdstuk 1 Plan van aanpak

Voordat het product tot stand kon komen is er eerst een weloverwogen plan van aanpak ontwikkeld. In dit hoofdstuk is dit plan van aanpak puntsgewijs beschreven. De volgende punten worden uitgelicht: het onderwerp, de doelgroep, de doelen, het mogelijke resultaat, de productomschrijving, de kwaliteitseisen, de te ondernemen stappen en de adresgroep en de evaluatiegroep.

Door het secuur uitwerken en volgen van deze stappen ontstaat er in dit hoofdstuk een compleet beeld van de aanpak voor de ontwikkeling van het product. (Voor de fiattering van het plan van aanpak zie bijlage)

1.1 Onderwerp

Het onderwerp, voor zowel het praktijkonderzoek als dit praktijkproject, heeft de volgende focus: Het op een laagdrempelige wijze beeldende therapie aanbieden aan de tienermoeders in het Ma Sevana Home in Sri Lanka. De focus binnen dit beeldende aanbod zal liggen op de volgende gebieden: ontspanning, plezier en keuzevrijheid. De uitkomsten van dit praktijkexperiment die geschikt worden bevonden worden gebundeld in een eenvoudig beeldend ideeënboekje, waarmee beeldende therapie zelfstandig kan worden voortgezet in het Ma Sevana Home. Dit ideeënboekje wordt naast het reguliere educatieve programma gebruikt en kan beschouwd worden als een waardevolle toevoeging om ruimte te blijven creëren voor de gebieden ontspanning, plezier en keuzevrijheid.

1.2 Probleemanalyse

In het Ma Sevana Home in Moratuwa (Sri Lanka) verblijven tienermoeders die al op jonge leeftijd door verkrachting en/of incest zwanger geraakt zijn. Binnen de Srilankaanse maatschappij worden deze meisjes verstoten, omdat ze ongehuwd zwanger zijn geraakt. Het Ma Sevana Home biedt ze, na rechtelijk bevel, een veilige plek waar ze hun zwangerschap kunnen uitdragen, kunnen bevallen en hun kindje kunnen opvoeden. De tienermoeders en baby's kunnen er tot het achttiende levensjaar van de tienermoeder verblijven.

Het wekelijkse programma voor de tienermoeders in het Ma Sevana Home is vooral gericht op educatie. Het programma bestaat uit handwerken, wiskunde, naaien, rekenen, Singhalese les, muziekles, dansles, koken/bakken, sieraden maken, Engelse les en computerles.

De focus binnen deze lessen ligt op educatie en resocialisatie. Op deze manier wordt de ontwikkeling van de tienermoeders, die vaak vele jaren educatie 'achterloopt', gestimuleerd om een betere kans op de arbeidsmarkt te kunnen hebben wanneer zij het tienermoederhuis verlaten. Het probleem is dat zij een vol educatief programma hebben, dat uit veel verplichtingen en zorg (voor hun baby's) bestaat. Er is weinig/geen ruimte voor ontspanning en plezier.

Dit is wel iets waar zij behoefte aan lijken te hebben naast alle verantwoordelijkheden en verplichtingen.

Het beeldende therapie aanbod wat tijdens de periode van praktijkonderzoek aangeboden wordt kan beschouwd worden als aanvulling op het bestaande programma waarbij invulling

wordt gegeven aan de behoeftes van de tienermoeders. Het beeldend aanbod zal zich dan ook richten op ontspanning, plezier en eigen keuzes mogen maken.

1.3 Relevantie vanuit beroepsmatig/ maatschappelijk perspectief

Het aanbieden van het werken met beeldende middelen kan een nieuwe en andere ingang bieden voor de tienermoeders die hen mogelijk de ruimte biedt om gestalte te kunnen geven aan de behoefte aan ontspanning, plezier en het maken van eigen keuzes.

Uit het verrichtte praktijkonderzoek is naar voren gekomen dat beeldende therapie op een laagdrempelige wijze ingezet kan worden in het Ma Sevana Home.

Beeldende therapie heeft nog weinig bekendheid vergaard binnen de Srilankaanse cultuur en het Ma Sevana Home. Het biedt een andere en nieuwe ingang die niet eerder op deze manier is ingezet.

Het werken met beeldende middelen is wel bekend binnen de Srilankaanse cultuur en het Ma Sevana Home, maar dit wordt voornamelijk voor praktische en commerciële doeleinden gebruikt. Beeldend werken gebruiken ten behoeve van het bereiken van therapeutische doelen zoals het creëren van ontspanning, plezier en het maken van eigen keuzes is (nog) onbekend.

Het praktijkonderzoek en (de ontwikkeling van) het product kunnen als innovatief beschouwt worden aangezien er nooit eerder specifiek onderzoek gedaan is naar de mogelijke inzet van beeldende therapie bij de tienermoeders in het Ma Sevana Home en/of binnen de Srilankaanse cultuur.

Het uiteindelijke productresultaat, in de vorm van het ideeënboekje, is een vorm die wel bekend is binnen de cultuur, maar de verzameling van beeldende opdrachten is ook innovatief te noemen.

1.4 Doelgroep

De doelgroep die centraal staat zijn de tienermoeders in het Ma Sevana Home in Sri Lanka. Deze jonge meisjes (gemiddeld dertien/veertien jaar) zijn op vroegtijdige leeftijd zwanger geraakt door verkrachting en/of incest. Voor deze meisjes, die vervolgens thuis verstoten worden, is dit een enorm traumatische gebeurtenis.

Zij worden, na aangifte bij de politie, opgevangen in het Ma Sevana Home.

Hier wordt hen een veilige plek, zorg, educatie en begeleiding bij de resocialisatie geboden, maar dit alles neemt niet weg dat zij hun traumatische achtergrond met zich meedragen.

Velen (aanstaande) tienermoeders kampen daardoor, ook tijdens hun zwangerschap die hen constant herinnert aan de gruweldaden, met depressieve gevoelens en post traumatische stress klachten. Zij zijn op zeer jonge leeftijd op een gruwelijke manier gedwongen om volwassen te worden, maar zij zijn hier geestelijk vaak niet klaar voor.

Het Ma Sevana Home heeft plaats voor twintig tienermoeders en hun baby's/kinderen. De tienermoeders dragen zelf de verantwoordelijkheid voor hun baby's en de verzorging, maar zij worden daarbij bijgestaan door vrouwelijke medewerkers, waardoor de tienermoeders ontlast kunnen worden.

De zorg voor hun kindje is psychisch vaak zwaar, omdat het kindje 'resultaat' is van de traumatische gebeurtenis (sen) die zij hebben moeten doorstaan. Sommige tienermoeders

stellen zich meer teruggetrokken op en zijn waakzaam. Anderen lachen vriendelijk, maar het diepe verdriet blijft zichtbaar in hun ogen. Opvallend is dat een aantal tienermoeders hun baby/kindje, en die van de anderen tienermoeders, met veel liefde bejegenen.

Deze doelgroep is een kwetsbare en jonge doelgroep. De tienermoeders dragen op jonge leeftijd veel verdriet en verantwoordelijkheid met zich mee, waardoor ze op jonge leeftijd een enorm serieuze kijk op het leven hebben. Ze hebben heel sporadisch of nooit over hun traumatische ervaringen gepraat en het is mede daarom enorm belangrijk om de focus binnen beeldende therapie niet op traumaverwerking te leggen.

Woorden geven aan de traumatische gebeurtenissen of het richtten op het doorwerken van problemen (trauma's) is teveel gevraagd op dit moment en dit lijkt (nog) niet passend binnen de cultuur en de ontwikkeling van de tienermoeders.

1.5 Doelstellingen

Het doel van het praktijkonderzoek:

- 1. Aan het eind van periode C hebben wij een beeldend 'aanbod op maat' gecreëerd voor de tienermoeders in het Ma Sevana Home in Sri Lanka.**

Doormiddel van observaties, analyses, rapportages, reflecties en experiment met opdrachten willen wij een specifiek beeldend therapie aanbod ontwikkelen. Dit zal leiden tot een product in de vorm van een ideeënboekje met foto's en beeldende opdrachten die aansluiten bij de behoeften van de tienermoeders (segment 1: behandelen van cliënten).

Doel voor het ontwikkelen van het praktijkproduct:

- 2. Met behulp van onze onderzoeksresultaten hebben wij aan het eind van periode C een (grove) opzet gecreëerd voor het ideeënboekje waarin de aansluitende beeldende opdrachten gebundeld zijn.**

Door de hoofdvraag en deelvragen vanuit de praktijkervaring en literatuur te beantwoorden kunnen wij een legitieme ondergrond creëren vanwaar uit we het ideeënboekje verder vorm kunnen geven. Concreet betekent dit dat we aan het eind van periode C een grove opzet van het ideeënboekje hebben en beschikken over geschikte foto's. In Nederland zullen wij ons ideeënboekje gedetailleerder uitwerken en vormgeven. Dit kan pas in Nederland verder tot stand komen, omdat wij in Sri Lanka niet over de juiste middelen beschikken waarmee het ideeënboekje tot een mooi en compleet praktijkproduct gevormd kan worden (segment 3: werken aan professionaliteit en professionalisering).

Het einddoel van het praktijkproduct:

- 3. Het ideeënboekje, wat in periode D afgerond is, biedt de medewerkers en andere vrijwilligers in het Ma Sevana Home de mogelijkheid om het beeldende aanbod, in belang van de tienermoeders, zelfstandig voort te zetten.**

Dit doel is tevens het einddoel van het praktijkproduct. De begeleiders in het Ma Sevana Home, andere vrijwilligers en de tienermoeders kunnen het ideeënboekje gebruiken ter inspiratie en ondergrond van de, in de praktijk getoetste, beeldende opdrachten die aansluiten bij de behoeften van de tienermoeders.

De medewerkers (en andere vrijwilligers) zijn dagelijks druk met de zorg voor de tienermoeders en hun baby's en hebben daarom weinig/geen tijd tot het uitdenken en ontwikkelen van een nieuw aanvullend aanbod voor de tienermoeders.

Door onze onderzoeksresultaten op een aantrekkelijke, eenvoudige en toegankelijke manier te bundelen in een overzichtelijk ideeënboekje wordt dit 'probleem' opgelost en kunnen ze het ideeënboekje gebruiken om de beeldende opzet en ideeën zelfstandig voort te kunnen zetten (segment 2: werken in en rondom de werksomgeving).

Het ideeënboekje richt zich op beeldende opdrachten rond ontspanning, plezier en eigen keuzes mogen maken. Naast hun volle wekelijkse lesprogramma waarin ze veel verplichtingen hebben is het voor hen, en de medewerkers, waardevol om de opzet zelfstandig verder vorm te geven en zich daarbij vooral te richten op plezier en ontspanning naast educatie.

1.6 Resultaat

De resultaten van het praktijkonderzoek worden in de vorm van een onderzoeksverslag en een praktijkproject beschreven/getoond. Daarnaast zal het proces van het praktijkproject in het procesverslag aan bod komen.

In het praktijkonderzoekgedeelte wordt er schriftelijk verslag gedaan van het onderzoeksproces en worden de hoofd- en deelvragen beantwoord door middel van praktijkonderzoek/experiment, literatuurstudie en kennis van deskundigen. De hoofdwerkwijze van het onderzoek is praktijkonderzoek (zie voor het volledige verslag; onderzoeksverslag tienermoeders in BEELD)

In het praktijkproduct worden de onderzoeksgegevens voortkomend uit het praktijkonderzoek, literatuurstudie en kennis van deskundigen vormgegeven in een praktisch, eenvoudig, toegankelijk en overzichtelijk ideeënboekje waarin verschillende ideeën en beeldende opdrachten verwerkt staan die aansluiten bij de behoeftes van de tienermoeders. De (eenvoudige) tekst wordt begeleid door foto's, waardoor het ideeënboekje direct herinnert aan succeservaringen en een visuele ingang geeft tot verdere begeleiding.

1.7 Productbeschrijving

Het ideeënboekje zal bestaan uit een voorkant, inhoudsopgave, inleiding met daaropvolgend verschillende kleurrijke pagina's waarin, door gebruik van eenvoudige tekst, (Engels/Singhalees) verschillende beeldende therapeutische opdrachten belicht worden.

Deze pagina's zullen ook opgekleurd worden door foto's van beeldend werk om zo een nog duidelijker beeld te kunnen schetsen naast het gebruik van taal.

Het ideeënboekje zal afgesloten worden met een nawoord gericht aan de medewerkers en tienermoeders van het Ma Sevana Home.

De doelgroep van het praktijkproduct zijn de tienermoeders, het boekje is een boekje wat op hen toegespitst is, maar zal waarschijnlijk vooral gebruikt worden door de medewerkers en misschien andere vrijwilligers in het Ma Sevana Home.

Aan de lay out en de vormgeving zal veel aandacht worden besteed zodat het ideeënboekje ook visueel aantrekkelijk wordt.

1.8 Kwaliteitscriteria

- Het ideeënboekje bevat een pakkende titel, duidelijke inhoudsopgave, inleiding en een nawoord.
- Het ideeënboekje bevat verschillende kleurrijke pagina's voorzien van de uitwerking van beeldende opdrachten en begeleid door duidelijke foto's die betrekking hebben op de opdracht.
- De verschillende pagina's zijn voorzien van een eenvoudige begeleidende verbale uitleg in het Engels/Singhalees.
- De lay out en de vormgeving vormen een aantrekkelijk geheel wat uitnodigt tot inzage.

1.9 Concreet uit te voeren acties of inspanningen

Hieronder staan in chronologische volgorde de verschillende acties en/of inspanningen ten aanzien van het te ontwikkelen product beschreven:

1. Verschillende afspraken met consulent om plan van aanpak en onderzoeksopzet rond te krijgen.
 - *Begin april 2010 was dit rond en kon het concept verder worden gevormd.*
2. Plan van aanpak concretiseren.
 - *Na het gefiatteerde plan van aanpak zijn er in de praktijk nadere stappen ondernomen. Deze zijn terug te lezen in hoofdstuk drie; het proces verslag.*
3. Tweewekelijks (nieuwe) bevindingen voorleggen aan de consulent (via de mail).
 - *Waar nodig is was er contact gezocht met consulent Robért Feith om nodige vragen en knelpunten te verhelderen.*
4. Praktijkonderzoek voorbereiden en uitvoeren door middel van praktijkonderzoek/experiment, literatuuronderzoek en kennis van deskundigen.
 - *Gedeeltes van dit praktijkonderzoek zijn terug te lezen in hoofdstuk twee; theoretische en methodische onderbouwing. Voor het complete verslag wordt verwezen naar het gehele praktijkonderzoeksverslag 'tienermoeders in BEELD.'*
5. Beeldende opdrachten aanbieden aan de tienermoeders in het Ma Sevana Home en hierbij observeren en analyseren op het gebied van materiaalmogelijkheden, de therapeutische houding (praktijkexperiment), wijze van goede instructie hanteren en de culturele (on)mogelijkheden.
 - *Tijdens het verblijf in Sri Lanka zijn er in totaal zes beeldende activiteiten aangeboden. Door middel van deze praktijk ervaringen zijn de mogelijkheden op het gebied van materiaal, instructie, inhoud, therapeutische houding en cultuur ontdekt. Dit komt ook aan bod in hoofdstuk twee en drie.*
6. Verslaglegging van het praktijkonderzoek.

- *Het complete praktijkonderzoek is vastgelegd in het praktijkonderzoeksverslag 'tienermoeders in BEELD'. In hoofdstuk twee is er een concrete samenvatting te lezen die gericht is op het praktijkproduct.*
- 7. Verbinding leggen tussen de resultaten voortkomend uit het praktijkonderzoek en het te ontwikkelen praktijkproduct.
 - *Na praktijkervaring, literatuur studie en gesprekken met deskundigen is er inzicht verkregen betreffende de belangrijke aspecten die bij de beeldende therapie aan de tienermoeders naar voren gebracht moeten worden. De verbinding en vertaling naar het praktijkproduct zijn terug te lezen in hoofdstuk twee.*
- 8. Adresgroep en evaluatiegroep samenstellen en benaderen.
 - *Begin april 2010 zijn zowel de adresgroep als de evaluatiegroep benaderd. Half mei hebben de evaluaties plaats gevonden. Uitkomsten in de vorm van feedback zijn terug te lezen in hoofdstuk vier van dit verslag.*
- 9. Opzet maken voor ideeënboekje.
 - *Na inventarisatie van belangrijke aspecten die in het praktijkproduct naar voren moeten komen, is het praktijkproduct stapsgewijs tot stand gekomen. De benodigde foto's zijn gemaakt in Sri Lanka en de verdere uitwerking hiervan heeft plaats gevonden in Nederland. De eenvoudige Engelse tekst is voor het grootste deel in het Singhalees vertaald en verwerkt in het praktijkproduct.*
- 10. Opzet en praktijkonderzoeksresultaten voorleggen (via de mail) aan evaluatiegroep.
 - *Voorafgaande de afspraak met de evaluatiegroepsleden hebben zij het praktijkonderzoeksverslag en, waar mogelijk, het praktijkproduct ontvangen. Via deze verkregen documenten werd de evaluatiegroepsleden de mogelijkheid geboden om zichzelf goed voor te kunnen bereiden op het evaluatie gesprek.*
- 11. Ideeënboekje gedetailleerder uitwerken en voorzien van een mooie en passende lay out en vormgeving.
 - *Na de al gemaakte stappen richting het ideeënboekje, te lezen in hoofdstuk drie, is er een lay-out gekozen en uitgewerkt. Vanuit deze lay-out is het boekje verder tot stand gekomen.*
- 12. Ideeënboekje voorleggen aan evaluatiegroep. Hierbij wordt er feedback ontvangen op dit praktijkproduct.
 - *Met elk individu uit de evaluatiegroep is er een aparte individuele evaluatieafspraak gemaakt. De evaluatie had de vorm van een (interactief) gesprek waarin de feedback ontvangen, toegelicht en besproken kon worden. De resultaten hiervan zijn terug te lezen in hoofdstuk vier.*
- 13. De feedback verwerken in de verslaglegging van het praktijkproject en mogelijk het ideeënboekje aanpassen naar aanleiding van de feedback.
 - *Zie hoofdstuk vier voor verslaglegging van de gesprekken en verkregen feedback met daarbij eventuele actiepunten.*
- 14. Het Ideeënboekje afronden en aanbieden aan de medewerkers en tienermoeders in het Ma Sevana Home in Sri Lanka.

- *De voorzitter van de NONA foundation, Nimal van Oort, zal het ideeënboekje tijdens zijn werkbezoek, namens de onderzoekers, aan het Ma Sevana Home aanbieden. Deze overhandiging zal in juli 2010 plaatsvinden.*

1.10 Adresgroep

De adresgroep wordt gevormd door het bestuur van de NONA foundation.

De NONA foundation is een stichting voor tienermoeders in het Ma Sevana Home in Moratuwa, Sri Lanka.

Het Ma Sevana Home valt officieel onder de Srilankaanse dochterorganisatie Suwasetha, die onderdeel is van de grote organisatie Sarvodaya.

De NONA foundation (werkzaam in Nederland en België) is hoofdsponsor van dit opvangtehuis en levert het overgrote deel van de inkomsten voor dagelijkse- en extra zaken die nodig zijn in het tehuis. Daarnaast hebben zij een zorgmodel ontworpen wat het beleid bepaald in het Ma Sevana Home.

De medewerkers zijn in dienst van Suwasetha en worden ook door deze organisatie van salaris voorzien.

In het hoofdstuk evaluatie wordt er een nadere toelichting gegeven op de keuze voor de NONA foundation als adres groep.

1.11 Evaluatiegroep

Voor het samenstellen van de evaluatiegroep is er zorgvuldig gezocht naar personen die werkzaam en deskundig zijn in verschillende disciplines. Het is voor de kwaliteit van het praktijkproduct van groot belang dat er vanuit verschillende invalshoeken feedback gegeven wordt op het praktijkproduct om zo de kwaliteit en toepasbaarheid in de praktijk te kunnen toetsen.

De evaluatiegroep bestaat uit de volgende personen: Caro de Bruijn (creatief therapeut beeldend), Nimal van Oort (Sri Lanka deskundige, voorzitter en oprichter van de NONA foundation), Judith Brandwagt (vormgever) en Maaïke Ruisendaal(leek).

Verderop in hoofdstuk vier, het evaluatiehoofdstuk, wordt er beschreven en beargumenteerd hoe en waarom er tot deze samenstelling besloten is, hoe de evaluatie concreet vormgegeven is en wat het resultaat van de evaluaties is geweest.

Hoofdstuk 2: Theoretische en methodische onderbouwing

Om tot een verantwoord product te kunnen komen is er eerst intensief praktijkonderzoek verricht. Uit dit onderzoek kwamen de punten naar voren waar rekening gehouden mee dient te worden in het beeldend aanbod voor de tienermoeders in het Ma Sevana Home. In het komende hoofdstuk wordt de theoretische en methodische onderbouwing betreffende het praktijkproduct beschreven. Bij deze beschrijving is er tevens gebruik gemaakt van delen uit het praktijkonderzoeksverslag. Zie voor uitgebreidere toelichting het praktijkonderzoeksverslag 'tienermoeders in BEELD'.

2.1. Doelgroepanalyse en problematiek

De tienermoeders in het Ma Sevana Home kampen met een traumatisch verleden waarna zij verstoten zijn uit de maatschappij. De heersende normen en waarden zijn geschonden en er is op dat moment geen plek meer binnen het gezin en de maatschappij voor hen. In het Ma Sevana Home ontvangen zij de nodige veilige opvang, (medische)zorg en educatie. De tienermoeders hebben te maken gehad met een koerswijziging, zoals dit zo mooi wordt genoemd in het boek van de ontwikkelingspsychologie van de adolescentie. Na onderzoek werd er ondervonden dat er bepaalde facetten van belang zijn ter ondersteuning bij een koerswijziging. In het volgende stuk uit de literatuur wordt dit toegelicht:

'Zowel sociale ondersteuning als bepaalde persoonlijkheidskarakteristieken blijken individuen te wapenen en te beschermen tegen ervaren moeilijkheden gedurende de ontwikkeling en hen tegelijkertijd te helpen een nieuwe koers uit te zetten. Deze factoren dragen bij aan een gevoel van vertrouwen dat moeilijkheden kunnen worden overwonnen. En dat vertrouwen in eigen mogelijkheden bleek weer nauw samen te hangen met het 'toevallig' ontmoeten van iemand die mogelijkheden wist aan te reiken en die in staat was zin aan hun leven te geven en zo een positiever zelfbeeld te bewerkstelligen.' (De Wit, 2007, p.19)

Wanneer men dit stuk verbindt met het Ma Sevana Home wordt zichtbaar dat al deze facetten daar aan bod komen. De sociale ondersteuning is er in de vorm van het opvangtehuis en het feit dat er in dit huis velen tienermoeders samenleven en daarmee een groep vormen.

In hun ontwikkelingsproces en taken worden zij door de medewerkers van het Ma Sevana Home ondersteund bij de wederopbouw van hun leven. Deze medewerkers bieden mogelijkheden aan, waardoor de tienermoeders gestimuleerd worden tot het ontwikkelen van een positiever zelfbeeld.

Door de ontmoeting met andere tienermoeders, die allen lotgenoten zijn, ervaren zij een gevoel van herkenning, steun, hulp en het gevoel gezien te worden zonder oordeel. Dit levert ook een grote bijdrage aan de stimulatie van de ontwikkeling van een positiever zelfbeeld.

De tienermoeders kunnen samen met hun kindje tot hun achttiende levensjaar in het Ma Sevana Home verblijven. Daarna zullen zij het Ma Sevana Home verlaten en de voorbereidingen die in het Ma Sevana Home zijn aangereikt toepassen in de praktijk.

2.2. Bestaand programma in het Ma Sevana Home

In het SCER model van de NONA foundation (www.nonafoundation.com) worden de verschillende stadia (Shelter, Care, Education, Reintegration) benoemd. Dit model is onder het kopje 'behandelcontext' (zie deel 1; onderzoeksopzet) nader uitgewerkt.

In de praktijk worden vooral de gebieden Shelter, Education en Reintegration zichtbaar. Shelter, wat staat voor het voorzien in opvang en het bieden van een veilige basis, is duidelijk zichtbaar. Zichtbaar in de zin van goede en schone huisvesting, constante beveiliging en goed getrainde medewerkers die dag en nacht aanwezig zijn om de tienermoeders bij te staan in de dagelijkse zorg voor henzelf en hun baby's/ kinderen.

De hoofdfocus in het wekelijkse programma ligt op educatie. Dit staat direct in verbinding met re-integratie, omdat zij vooral praktische lessen krijgen die zich richten op het vergroten van de kansen op de arbeidsmarkt.

Het **weekprogramma** bestaat uit de volgende lessen:

Sieraden maken	Muziek
Handwerken	Engels
Naaien	Computerles
Koken en bakken	Singhalees
Wiskunde	Dans

De lessen worden op een 'schoolse' (vrij autoritaire) wijze gegeven door verschillende externe docenten. De tienermoeders hebben allemaal schriftjes waarin ze huiswerk maken en tijdens de lessen is het zitten, concentreren, leren en luisteren naar de juffrouw. Ook tijdens de 'lossere' onderdelen zoals dans en muziek wordt dit regime gehandhaafd. Alle onderdelen staan in het teken van het vergroten van het toekomstperspectief en worden daardoor op praktische wijze benaderd. Het doel van het leren handwerken, naaien en sieraden maken is het zelfstandig kunnen creëren van 'handelswaar' zoals kleding, tassen, kettingen en dergelijke om zichzelf te kunnen voorzien in levensonderhoud.

Het is allemaal gedetailleerd werk en pure ambacht. Een aantal van de tienermoeders vindt dit plezierig om te doen, anderen doen het alleen, omdat het verplicht is.

Wanneer de tienermoeders lessen hebben is er zorg voor de baby's/kinderen aanwezig om te kunnen helpen met de zorgtaken. De verantwoordelijkheid voor het kind blijft echter in de handen van de moeder liggen en het komt vaak voor dat het baby/kind bij de les aanwezig is. De baby's liggen dan bijvoorbeeld op een groot kleed op de grond te slapen en de wat grotere kinderen zitten op de tafel of op de grond. Wanneer het kindje huult of een schone luier nodig heeft dan is het ook de taak van de moeder om dit te verzorgen.

In het SCER model wordt aangegeven dat de meiden behoefte hebben aan psychologische begeleiding en ontspanning. Binnen het programma wat er nu aangeboden wordt lijkt er weinig ruimte voor ontspanning. Daarnaast is er de mogelijkheid om eens per week een kort gesprek te hebben met de counselor over de hun traumatische achtergrond. Dit lijkt echter niet een constante factor, omdat deze vrouw er in de praktijk niet wekelijks lijkt te zijn.

De medische begeleiding is goed, regelmatig komt er een dokter langs om de baby's en de zwangere meisjes medisch te onderzoeken. Het Care gedeelte, in de zin van psychologische begeleiding, lijkt echter wat karig en de medewerkers in het Ma Sevana Home geven aan dat de tienermoeders naast het drukke educatieve programma behoefte zouden hebben aan ontspanning.

Kortom: er kan dus geconstateerd worden dat de focus binnen het programma vooral op educatie ligt en dat er op psychologisch- en ontspannings gebied nog wat te halen valt in het belang van de tienermoeders.

2.3. Mogelijkheden op het gebied van beeldende therapie

Beeldende Therapie heeft nog geen bekendheid verworven binnen de cultuur, en is daardoor ook nog niet gepositioneerd binnen het hulpverleningscircuit. Hier liggen kansen, want vanuit de organisatie Sarvodaya is er wel belangstelling voor wat beeldende therapie kan toevoegen naast het bestaande psychosociale aanbod. Er liggen kansen om beeldende therapie op een laagdrempelige manier te introduceren binnen de bestaande hulpverlening. Uit het onderzoek is gebleken dat de focus op ontspanning, plezier en keuzevrijheid haalbare aspecten zijn binnen de beeldende therapie. Daarbij wordt de supportieve beeldende werkwijze als richtlijn genomen voor verdere invulling en structurering van dit beeldende aanbod.

‘De supportieve werkwijze biedt ondersteuning in het leren omgaan met problemen. Men probeert de dieperliggende problemen niet weg te nemen, maar de omgang met de problemen te verbeteren.’ (Smeijsters, 2003, p. 55)

Het is een steunende manier van werken aan bepaalde vaardigheden. De vaardigheid ontspanning komt dan voor het grootste deel naar voren. Het creëren van ontspanning kan een belangrijke toegevoegde waarde leveren aan het al bestaande educatieve aanbod, waardoor er meer balans kan ontstaan tussen ontspanning en werkdruk voor de tienermoeders.

Doordat er directief en structurerend gewerkt zal worden richt het beeldend aanbod zich op gedragstherapie.

Binnen de gedragstherapie kunnen ‘het medium en creatief- therapeutische activiteiten optreden als bekrachtigers (operante conditionering). Hierbij is het onderscheid tussen belonen *met* en belonen *in* de creatief- therapeutische middelen en activiteiten van belang. Belonen *met* houdt in dat gewenst gedrag bekrachtigd wordt door de cliënt de gelegenheid te geven tot creatieve expressie. Na het uitvoeren van een taak kan de cliënt bijvoorbeeld deelnemen aan een creatief -therapeutische activiteit. Belonen *in* betekent dat het gedrag van de cliënt bekrachtigd wordt tijdens de creatief- therapeutische activiteit.’ (Smeijsters, 2003. p. 89)

2.4. Mogelijkheden en onmogelijkheden voor beeldende therapie in de praktijk van het Ma Sevana Home

Het concreet beeldend vormgeven in de praktijk van het Ma Sevana Home kost energie en tijd. Van belang daarbij is ook om de algemene positionering van beeldende therapie, die er vrijwel niet is, in acht te nemen. Het introduceren, overwegen van beeldende aspecten en het tijdsaspect zijn van groot belang in de inventarisatie van de mogelijk- en onmogelijkheden voor de inzet van beeldende therapie.

Traumaverwerking is een psychologisch gebied waar de beeldende therapie zich momenteel niet op kan richten. Het praktijkonderzoek beslaat twee maanden, wat te kort is om therapeutisch bezig te zijn met het traumatische verleden van de tienermoeders. Ook het doorwerken van problemen gerelateerd aan dit verleden behoren tot de onmogelijkheden binnen deze korte tijd.

Daarbij is (beeldend)therapie nog niet/weinig bekend binnen de Srilankaanse cultuur (zie voor nadere toelichting deelvraag twee van het praktijkonderzoeksverslag 'tienermoeders in BEELD') wat toepassing op het gebied van traumaverwerking en/of het doorwerken van problemen nog niet haalbaar maakt. Yalom onderschrijft hieronder ook het belang van tijd betreffende therapie.

'Therapie heeft vaak tijd nodig. Volgens Yalom (1988) is het verstrijken van tijd zeer essentieel voor het therapeutische proces. Ergens bij betrokken raken, verantwoordelijkheid kunnen dragen, intimiteit en vertrouwen ervaren; het kan allemaal niet onder druk tot stand worden gebracht.' (Schweizer, 2009, p. 509)

Naast het aspect van tijd en de positionering van beeldende therapie zijn de aspecten taalbeheersing en culturele veranderingen ook van groot belang voor de focus en de mogelijkheden voor beeldende therapie. Traumaverwerking zouden ook op het gebied van taal en binnen de huidige culturele status momenteel buiten bereik liggen.

De doelen van de beeldende therapie zullen zich focussen op de volgende gebieden: ontspanning, plezier en keuzevrijheid. De focus op deze gebieden biedt concrete mogelijkheden voor beeldende therapie in het Ma Sevana Home.

2.5. Belangrijke voorwaarden voor beeldende therapie in het Ma Sevana Home

Er zijn verschillende voorwaarden die belangrijk zijn bij het werken met deze doelgroep. In de beantwoording van de vorige deelvragen wordt al naar voren gebracht dat het om getraumatiseerde tienermoeders gaat.

Concreter valt er te zeggen dat het om jonge meisjes gaat die al menig seksueel trauma hebben meegemaakt, op jonge leeftijd de verantwoordelijkheid van het moederschap moeten dragen, zich vaak onveilig voelen, in een groep moeten functioneren en die veelal te kampen hebben met depressieve klachten (onder andere moeheid, verlies van interesse en plezier, leeg en verdrietig gevoel) en symptomen van de post traumatische stressstoornis (onder andere: trauma specifieke herbeleving, flashbacks, nachtmerries). Uitgaande van de criteria vastgesteld in de DSM IV- TR (die in de voorgaande zin ook als bron gebruikt is) zou er bij verschillende meisjes de psychiatrische diagnose depressieve stoornis en/of post traumatische stress stoornis gesteld kunnen worden.

Deze gegevens zijn belangrijk voor het inventariseren van de voorwaarden voor beeldende therapie met deze tienermoeders.

Veiligheid is, gezien hun traumatische achtergrond, wellicht de belangrijkste voorwaarde. Dit geldt voor beeldende therapie met alle doelgroepen, maar speciaal voor groepen getraumatiseerde vrouwen/meisjes. Deze doelgroep kampt over het algemeen met een groot gevoel van onveiligheid, controleverlies en wantrouwen, wat voor de beeldende therapie dan ook belangrijke begrippen zijn om rekening mee te houden. Het volgende stuk uit de literatuur (bedoeld voor mensen met persoonlijkheidsproblematiek, maar kan zeker ook verbonden worden met dit onderzoek) onderschrijft het belang van veiligheid en vertrouwen binnen beeldende therapie:

‘Deze cliënten hebben allereerst duidelijkheid en structuur nodig vanwege de staat van overspanning waarin ze veelal verkeren. Het vergroten van het gevoel van controle en veiligheid is dan ook het eerste belang, het vormt de basis van waaruit verder gewerkt kan worden. Dit kan worden bereikt door het aanbieden van een behandeling waarin een zeer heldere en duidelijke structuur en bejegening bestaat. Een werkvorm valt of staat bij hoe deze aangeboden wordt. Bij deze doelgroep is duidelijkheid en transparantie belangrijk. De therapeut is betrouwbaar, biedt continuïteit in opstelling en openheid. Naast een heldere uitleg van de werkvorm en de werkwijze is het ook van belang dat de manier waarop een werkvorm gebracht wordt, cliënten uitnodigt om in beweging te komen en om onderzoekend bezig te zijn.’

(Haeyen, 2007, p. 123)

‘Het aanbrengen van structuren werkt als het ware beschermend, met name daar waar aan nog niet geïntegreerde beleevingsmogelijkheden wordt geappelleerd. Als individu voldoende mogelijkheden krijgt om beschermende structureren aan te brengen, neemt de bereidheid tot het beleven van ervaringen toe. De beschermende werking kan onder andere bestaan uit herkenning, verdringing en legalisatie. Met name in de therapeutische situatie is deze beschermende werking van het kunnen aanbrengen van structuren van wezenlijk belang. Een creatief therapeut houdt voortdurend rekening met de wijze waarop de cliënt omgaat met de ‘persoons’ gebonden structureren. De therapeut componeert dan ook vaak situaties zodanig, dat de cliënt veel kansen heeft om vorm, - symbool- en/of functionele structureren aan te brengen.’

(Grabau & Visser, 1982, p. 60).

Deze stukken uit de literatuur onderschrijven het belang van een gevoel van controle, structuur en veiligheid als basis.

Dit kan bereikt worden door:

- een heldere en duidelijke structuur (werkvorm, materiaal)
- Duidelijkheid, transparantie, betrouwbaarheid, continuïteit en openheid(houding)

Andere voorwaarden die een stevige basis voor beeldende therapie bieden en kunnen bijdragen aan het gevoel van veiligheid zijn:

Structurele balans tussen veiligheid en uitdaging. Essentieel is dat zowel in het aanbod, de uitvoering en evaluatie continu een structurele balans aanwezig is tussen veiligheid en uitdaging.

De werkruimte. Biedt deze veiligheid, ruimte en is het een vertrouwde ruimte?

Materiaalkeuze. Kies voor materiaal waarbij in eerste instantie een groot gevoel van controle en veiligheid door de doelgroep ervaren kan worden zoals papier, potloden, krijt, verf enzovoort. Voor hen is dit ook vertrouwd materiaal, waardoor dit veiliger voor ze is. Voorzichtigheid is geboden met materialen zoals klei en hout. Dit zijn ruwere materialen die ook letterlijk koud/hard aanvoelen en techniek vereisen.

De volgende stukken uit de literatuur beschrijven het belang van een zorgvuldige materiaalkeuze:

'In beeldende therapie gebeurt het dat cliënten onaangename herinneringen en gevoelens kunnen krijgen doordat ze in aanraking komen met materialen. Dit kan zelfs herbelevingen oproepen als bepaalde geuren, de aanrakingen of beelden doen denken aan het trauma. De vormgeving kan dan chaotisch worden door controleverlies. De angst en pijn lopen op.
(Grijp & Kramers, 2005, p. 8)

'Belangrijk is dat wij als aankomend therapeuten een aanbod doen van materialen en thema's die als redelijk veilig ervaren worden. Zo kan er enig vertrouwen groeien in eigen mogelijkheden en stijl op beeldend gebied. Van daaruit kan er mogelijk meer geëxperimenteerd worden met materiaal. De beeldend therapeut moet aansluiten bij het angstniveau.
(Grijp & Kramers, 2005, p. 9)

Tijd. Belangrijk is dat er gekozen wordt voor een vast tijdstip waarop het aanbod in dezelfde ruimte aangeboden wordt. Dit biedt structuur en geeft daarmee duidelijkheid en houvast.

Continue werkwijze. Hierbij is het van belang dat de benadering gelijk blijft. Binnen een werkwijze kunnen wel kleine veranderingen plaatsvinden, maar het is van belang dat er niet ineens van reconstructief gewerkt wordt, wanneer de groep gewend is aan de re-educatieve werkwijze.

Continuïteit wat betreft de therapeuten. Dit is een grote voorwaarde in het belang van veiligheid en de relatieopbouw tussen cliënt en therapeut. Wanneer er veel wisselingen van therapeuten zouden plaatsvinden zou dit een aanslag doen op het gevoel van veiligheid en betrouwbaarheid. Daarnaast is relatieopbouw dan niet mogelijk met deze doelgroep. Belangrijk hierbij is dat de therapeuten voor langere tijd de mogelijkheid hebben om met deze doelgroep te werken.

Empatische, respectvolle, uitnodigende, vriendelijke therapeutische houding. Een beeldend therapeut is voor een groot gedeelte zelf ook instrument van de therapie. Belangrijk zijn dan ook de eerder genoemde houdingsaspecten. In deelvraag acht zal hier verder op ingegaan worden.

Continuïteit qua groepssamenstelling. Dit zal niet geheel haalbaar zijn met deze doelgroep, omdat er meisjes zullen bijkomen en zullen afvallen. Toch is het goed om stil te staan bij de groepssamenstelling, veranderingen en zoveel mogelijk de continuïteit te bewaken.

Ruimte voor individuele vormgeving in de groep. De beeldende therapie zal plaatsvinden binnen een groep van ongeveer twaalf tienermoeders. Binnen de groep is er ruimte voor individuele exploratie van het materiaal, de vormgeving, structureren en dergelijke. Het volgende stuk uit de literatuur onderstreept het individueel werken binnen een groep:

'In de creatieve therapie is het mogelijk gedrag in concrete situaties met behulp van materiaal inzichtelijk en tastbaar te maken. Het unieke van het werken met materiaal is dat meerdere personen in eenzelfde ruimte aan het werk kunnen zijn, zonder direct contact met elkaar te moeten hebben.'

(Beelen & Oelers, 2009, p. 15)

Focus op werken in het medium. Aangezien therapeutisch werken vrijwel niet bekend is binnen het tienermoedertehuis zal de focus moeten liggen op werken in het medium. Gezien de taalbarrière is dit ook een mooie kans om optimaal gebruik te maken van de non verbale kracht van het medium. Via een korte nabespreking bestaat er de mogelijkheid woorden aan het gemaakte werk te geven, maar de focus zal vooral liggen op de ervaringen in het medium.

Het overzicht van voorwaarden is tot stand gekomen door middel van literatuur, eerdere praktijkervaringen en opgedane vakkennis.

Samenvattend kan er gesteld worden dat de volgende voorwaardengebieden belangrijk zijn voor beeldende therapie in het Ma Sevana Home:

Een structurele balans tussen veiligheid en uitdaging, de werkruimte, materiaalkeuze, de tijd, continue werkwijze, continuïteit betreffende de therapeuten, empathische/respectvolle/uitnodigende/vriendelijke therapeutische houding, continuïteit qua groepssamenstelling, ruimte voor individuele vormgeving binnen de groep, focus op werken in het medium.

Daarnaast zijn een heldere en duidelijke structuur van het gehele therapieaanbod en duidelijkheid, transparantie, betrouwbaarheid, continuïteit en openheid in houding van groot belang.

Betreft de beeldende werkwijze kan men stellen dat de supportieve werkwijze ondersteund, stabiliseert en is gericht op de ontwikkeling. Deze werkwijze lijkt daardoor zeer geschikt voor toepassing in het Ma Sevana Home. Door de supportieve werkwijze zouden de tienermoeders de ruimte krijgen en kunnen nemen om meer vorm aan te kunnen geven aan eigen beleving en gevoel. Dit zou op de lange termijn kunnen bijdragen aan hun psychische welzijn

2.6. Beeldende opdrachten in de praktijk van het Ma Sevana Home

In de periode van het onderzoek in Sri Lanka hebben de tienermoeders aan zes verschillende beeldende opdrachten deelgenomen. Na iedere beeldende opdracht is er een procesverslag geschreven en zijn er observaties uitgewerkt met behulp van het beeldend componenten schema. Deze zijn terug te vinden in de bijlagen.

Voor de beeldende opdrachten, hieronder beschreven, zijn de volgende bronnen gebruikt ter inspiratie:

- **Haeyen, S. (2007).** *Niet uitleven maar beleven, beeldende therapie bij persoonlijkheidsproblematiek*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- **Beelen, F. & Oelers, M. (2009).** *Interactief; creatieve therapie met groepen*, Houten: Bohn Stafleu Van Loghum

Om de beeldende opdrachten goed aan te laten sluiten bij de tienermoeders zijn er door de onderzoekers hier en daar wel de nodige aanpassingen gemaakt.

Overzicht uitgevoerde beeldende opdrachten

Dier tekenen

Het tekenen van een dier met daarbij zijn omgeving. Papier formaat A2 of A3. Materiaal: krijt.

In het Engels werd de opdracht uitgelegd door de onderzoekers en deze werd door een medewerkster van het Ma Sevana Home vertaald in het Singhalees. De opdracht was niet helemaal duidelijk overgekomen. Sommige tienermoeders tekende een dier, anderen alleen een omgeving. De tienermoeders werkten met potlood en gum. Heel rustig en geconcentreerd zetten ze een schets op het papier, gumde waar nodig en werkten secuur de tekening uit. Om de tekening af te maken werd deze verder ingekleurd en bewerkt met krijt. Er werden veel verschillende landschappen uitgewerkt; bomen, water, huisjes en/of bergen waren over het algemeen de onderwerpen die aan bod kwamen, waarbij overeenkomsten zichtbaar waren in opstelling en vormgeving. Er werd veel samen gewerkt, ze hielpen elkaar om het werk af te maken. Er werd bij elkaar gekeken en overlegd. Ook werd het werk met elkaar vergeleken. Er werd veel belang gehecht aan het resultaat en het waardeoordeel daarbij.

In het begin waren de tienermoeders wat afwachtend, zoekende naar de verwachtingen die er waren. Na verloop van tijd ontstond er een gevoel van ontspanning en genoten ze zichtbaar van het beeldend werken. Alle tienermoeders gaven aan deze opdracht geweldig gevonden te hebben.

Krullen inkleuren

Uit de losse hand krullende beweging maken op papier en de vakken die ontstaan inkleuren. Papier formaat A2 of A3. Materiaal krijt.

Door middel van een voorbeeld werd deze opdracht uitgelegd op A3 papier. De tienermoeders vonden het lastig om zo vanuit het niets krullen op het papier neer te zetten. Er werd geprobeerd om het voorbeeld na te maken. Ondersteund door enige aanmoediging van de onderzoekers én later ook groepsgenoten, durfden ze het aan om de krullen uit de losse hand op papier te zetten. Na de angst te hebben overwonnen gingen de tienermoeders geconcentreerd aan het werk. Door het gebruik van krijt werd de gehele tekening een kleurrijk geheel. Er werd veel samengewerkt, ze vroegen uitleg over de opdracht aan elkaar

en ze hielpen elkaar met inkleuren. In het begin waren de tienermoeders vooral zoekende en voelden ze angst om de krullen op papier te zetten. Na deze angst overwonnen te hebben ontspande ze zich en werd er geconcentreerd gewerkt. Iedereen heeft aangegeven het geweldig gevonden te hebben.

Mozaïeken met gekleurd papier

Een al bestaande vorm invullen met stukjes gescheurd papier. Keuze om, na afloop, de achtergrond in te vullen met kleurpotloden. Papier formaat A3. Materiaal: gekleurd papier, kleurpotloden en lijm.

Voor aanvang was er al een voorbeeld gemaakt door de onderzoekers voor gebruik bij de uitleg. Hierin waren verschillende technieken zichtbaar die ze konden kiezen; dicht op elkaar plakken, gebruik maken van één kleur, gebruik maken van verschillende kleuren en/of het papier met grotere afstand ertussen plakken. De tienermoeders begrepen het voorbeeld snel en ze konden meteen aan de slag. Rustig werd er voornamelijk individueel gewerkt aan het invullen van een gekozen figuur. Ieder gebruikte hierbij haar eigen techniek.

Het inkleuren van de achtergrond was optioneel, ze konden daar zelf een keuze in maken. Deze keuvrijheid werd echter door de taalbarrière niet begrepen. De tienermoeders dachten dat dit inkleuren van de achtergrond een onderdeel was wat bij de opdracht hoorde en uitgevoerd diende te worden. Ze wilden dit dan ook allen doen en achtten hun werk pas afgerond als ook de achtergrond volledig gevuld was. Aan het einde van de middag hielpen verschillende tienermoeders elkaar met het afronden van de achtergrond.

Opvallend was het dat er een medewerkster van het Ma Sevana Home kwam kijken en de tienermoeders direct wees op wat er niet netjes of mooi genoeg was. Zij reageerde daarmee erg kritisch en resultaat gericht. Om er, in haar ogen, toch nog wat moois van te maken besloot ze om het vervaardigen van de achtergrond van sommige tienermoeders over te nemen.

Onderwaterlandschap

Ieder maakt een onderwaterdier met materiaal naar keuze (waterverf, papier, oliekrijtjes, kleurpotlood). Hierbij kun je denken aan een vis, schildpad, dolfijn, walvis, krab etc. Wanneer het dier, of meerdere dieren afgerond is/zijn, dan kan/kunnen deze uitgeknipt worden. Op een grote blauwe plastic vuilniszak (de 'ocean'), die bevestigd is aan de muur, worden vervolgens alle onderwaterdieren samengebracht tot één geheel.

Op een A3 papier waren er een paar verschillende technieken voorbereid: krijt met daaroverheen waterverf, waterverf met spons, waterverf met kwast, krijt uitvegen, alleen waterverf en/of kleurpotloden. In de uitleg werd hetzelfde A3 papier met voorbeelden gebruikt om mogelijke technieken met daarbij benodigd materiaal te laten zien. De opdracht werd verder in het Engels uitgelegd ondersteund door verschillende

voorbeelden van onderwaterdieren vertaald in het Singhalees. De Engelse uitleg werd door een medewerkster van het Ma Sevana Home vertaald in het Singhalees. Ieder ging

vervolgens geconcentreerd aan het werk. Er heerste direct een gemoedelijke en ontspannen sfeer.

De tienermoeders gingen als volgt te werk: eerst werd er met een potlood en gum een schets gemaakt. Daarna werd dit uitgewerkt met krijt, kleurpotlood en waterverf. Hierbij maakten ze allen gebruik van de fijnere kwastjes. De technieken die ze toepasten kwamen overeen met het werk van de onderzoekers. Men vergeleek elkaars werk nauwelijks tot niet met elkaar. Ze waren gericht op het eigen beeldend werk. Gedurende deze uitvoeringsfase hing er nog steeds een saamhorige sfeer waarin concentratie en plezier de boventoon voerde. Na het uitknippen van de dieren werd er met plezier een plekje gezocht in de 'ocean' (blauw plastic aan de muur). Ieder leek trots op haar werk; er waren vrolijke gezichten zichtbaar. Een grote ocean met veel kleurrijke dieren was het gezamenlijke eindresultaat van deze activiteit. Iedereen had de opdracht geweldig gevonden.

Vrolijke tekening

Maak een tekening die je vrolijk maakt. Hiervoor kan verschillend materiaal gebruikt worden zoals papier, gekleurd papier, verf, sponsjes, kwastjes, krijt, potloden, scharen en lijm.

De uitleg was in het Engels kort en krachtig; 'maak een tekening die je vrolijk maakt'.

Deze woorden werden door een medewerkster vertaald in het Singhalees. Als voorbereiding waren er nog wat woorden in het Singhalees opgezocht, om de opdracht duidelijker te kunnen uitleggen, maar deze bleken overbodig te zijn. Er was weinig richting, maar de tienermoeders konden deze open opdracht prima aan. Om te voorkomen dat het werk van de onderzoekers als voorbeeld zou worden gebruikt hebben zij gewacht, geobserveerd en zijn ze later aan de slag gegaan. De tienermoeders maakten gebruik van verschillende materialen en technieken; gekleurd papier, krijt, potlood, knippen, plakken, schetsen en/of kleuren. Onderling wisselden ze ideeën uit en gebruikte ze elkaars werk als voorbeeld. Er heerste een gemoedelijke sfeer waarin ieder haar eigen weg kon gaan. Er waren overeenkomsten in het werk te vinden betreft vormgeving en onderwerpen. Eén tienermoeder vond het saai. De anderen vonden het geweldig. De observatie van de tienermoeder die aangaf het saai gevonden te hebben liet echter iets anders zien. Zij was namelijk zeer geconcentreerd aan het werk geweest waarbij ze geheel op eigen manier en eigen werkwijze had gewerkt en een kleurrijk resultaat wist neer te zetten.

Maskers maken

Er zijn vier sjablonen van maskers. Ieder kan er hier eentje uit kiezen. Het sjabloon wordt vervolgens met een potlood overgetrokken op papier en uitgeknipt.

Wanneer dit gedaan is kan het masker vervolgens versierd worden met al het materiaal (stiften, linten, crêpe papier, gekleurd papier, potloden, oliekrijt, stickers, schetspotloden) wat op tafel ligt. Zo heeft ieder de mogelijkheid om een

geheel 'eigen creatie' maken.

Voordat er werd gestart met de uitleg van de activiteit werden de sjablonen al volop gepast en bekeken. De tienermoeders waren nieuwsgierig en ze leken ernaar uit te kijken om aan de slag te gaan met de maskers.

De uitleg, kort in het Engels vertaald naar het Singhalees door een medewerkster van het Ma Sevana Home, aangevuld met gebaren werd goed begrepen.

De onderzoekers hebben wederom gewacht voordat zij zelf aan de slag gingen met het maken van een masker, om zo te voorkomen dat deze als voorbeeld werden gezien en gebruikt. Het overtrekken en het uitknippen van het masker was geen probleem. Bij het versieren leken ze even zoekende en niet te weten wat er verwacht werd. Na wat extra uitleg konden ze hier ook mee aan de slag. Er werd veel gebruik gemaakt van de viltstiften en stickers. Sommigen maakten hetzelfde ontwerp met andere kleuren, anderen gebruikten dezelfde kleuren en een ander ontwerp. Zo is er geen enkel masker hetzelfde geworden. Bij sommigen leek het doel dat het masker vooral mooi zou worden en ze vroegen daarbij vaak om bevestiging van de onderzoekers.

Er werd veel individueel gewerkt, alleen bij het bevestigen van de touwtjes, na uitleg van één van de beeldend studenten, hielpen ze elkaar. Bij het dragen van de maskers kwam er een lach op de gezichten. Ze leken hier veel plezier in te hebben. Eén tienermoeder vond het naderhand oké, de rest vond het geweldig.

Deze beeldende opdrachten zijn zich gericht op het creëren van ontspanning, plezier en keuzevrijheid. Via verschillend materiaal, een beknopte uitleg en een eenvoudige tekst zijn de opdrachten zo globaal mogelijk uitgelegd, zodat er ruimte blijft voor eigen keuzes betreffende materiaal, thema's en expressie.

Samenvattend valt er te stellen dat de tienermoeders wat zoekende waren in het begin van de beeldende lessen. Wat zouden de lessen inhouden en wat werd daarbij van hen verwacht? In het verdere verloop van het beeldend proces leken ze zich wat meer op hun gemak te voelen en zich minder bezig te houden met verwachtingen. Ze konden zich overgeven aan het werken in het medium en ze durfden steeds meer eigen keuzes te maken. In het begin werden er veel vergelijkingen gemaakt en werd er gezocht naar bevestiging voor hun beeldend werk. Later in het proces konden ze dit steeds meer loslaten en zich richten op hun eigen werk. De ontspanning en het plezier kregen hierdoor meer ruimte.

2.7. Samenvatting en conclusie praktijkonderzoek

Uit het praktijkonderzoek is naar voren gekomen dat door het drukke programma, de intensieve zorg voor de baby's/kinderen en de huishoudelijke taken van de tienermoeders er weinig tijd en ruimte overblijft voor ontspanning en plezier. Dit lijkt dan ook een groot gemis binnen het programma. Beeldende therapie, in het Ma Sevana Home aangeboden als 'beeldende lessen', werd dan ook verwelkomd. De medewerksters gaven tijdens de kennismakingsfase aan dat de tienermoeders behoefte hadden aan een onderdeel wat ontspanning en plezier bood. Hier kon de beeldende therapie een begin in maken. Voordat er een start gemaakt kon worden met de beeldende therapie, diende er eerst zorgvuldig gekeken te worden naar de voorwaarden.

Na nader onderzoek bleken de volgende voorwaarden van belang te zijn: de beschikking hebben over een ruimte waar de tienermoeders zich op hun gemak konden voelen, herkenbaar en handzaam materiaal, continuering wat betreft opbouw/tijd/aanbod en therapeuten, balans tussen veiligheid en uitdaging, steunende werkwijze, empathische/betrouwbare/uitnodigende/gelijkwaardige houding en de focus op werken in het medium. Met deze voorwaarden dient zorgvuldig rekening gehouden te worden bij het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van een beeldend aanbod.

Beeldende therapie in het Ma Sevana Home dient zich in eerste instantie te richten op de volgende punten: ontspanning, plezier en keuzevrijheid. Deze punten sluiten aan bij de behoeften van de tienermoeders om naast het intensieve educatieve programma, de zorg voor hun baby's/ kinderen en de huishoudelijke taken ook een moment van ontspanning en plezier te kunnen hebben. De supportieve steunende werkwijze en de therapeutische houding sluiten hier perfect op aan.

Wat betreft de geschiktheid van beeldende opdrachten is gebleken uit het praktijkonderzoek dat vooral structurerende, maar wel openleggende beeldende opdrachten het meest geschikt zijn. Concreet gaat het hier om opdrachten waar met een thema gewerkt wordt, waarbinnen de tienermoeder de individuele vrijheid heeft om hier haar eigen vorm en eigenheid aan te geven. Belangrijk daarbij is ook om de vrijheid in (materiaal)keuze te laten bestaan. Aangezien de vrijheid van eigen keuze naast ontspanning en plezier een belangrijk punt is, dient hierop ingespeeld te worden met het beeldend aanbod. Dit punt is van belang, omdat de tienermoeders gezien hun traumatische achtergrond en vele verplichtingen in hun huidige situatie in het Ma Sevana Home, vrijwel geen enkele plek hebben waar zij eigen keuzes mogen maken. Hier ruimte voor bieden kan hen een gevoel van eigen regie en controle geven, waarbij zij voor de verandering zelf richting mogen geven.

De opbouw van de beeldende sessie dient constant te zijn en voorzien te zijn van een heldere concrete uitleg bij start, een uitvoeringsfase en een evaluatiemoment waarbij het beeldend werk en de beleving zichtbaar gemaakt kunnen worden.

Een paar voorbeelden van geschikte beeldende opdrachten zijn: het maken van een onderwaterwereld, het maken van maskers en het maken van een vrolijke tekening. Geschikt materiaal voor beeldende therapie in het Ma Sevana Home is: oliepastels, kleurpotloden, stiften, (gekleurd) papier, dozen, satéprikkers, kwasten, sponzen, waterverf, linten, stickers, scharen, lijm, crêpe papier, gekleurde vuilniszakken, textiel en ander kosteloos materiaal (wat voorhanden is). Dit materiaal is geschikt omdat dit herkenbaar is, gemakkelijk hanteerbaar, kleurrijk, relatief goedkoop en gemakkelijk verkrijgbaar. Beeldend werken op het platte vlak is bekend, waardoor veilig en geschikt. Toch lijkt experimenteren met meer ruimtelijk werken ook een welkome aanvulling. Belangrijk voorwaarde voor de materiaalhantering is dat deze eenvoudig is, waardoor er optimaal aandacht kan zijn voor de vormgeving, eigenheid en in het grotere geheel aan ontspanning en plezier.

2.8. Koppeling naar het product

In de maanden maart en april 2010 hebben de tienermoeders en medewerkers van het Ma Sevana Home kennis gemaakt met het beeldende aanbod. Dit beeldend aanbod werd vol enthousiasme ontvangen door hen en na verloop van tijd werden de gebieden keuzevrijheid, ontspanning en plezier leidraad voor de beeldende lessen. Deze focus bleek daarmee ook

aan te sluiten op de voorafgestelde hypothese in de praktijkonderzoeksopzet (zie voor nadere toelichting het praktijkonderzoeksverslag; deel 1 onderzoeksopzet)

Door deze focus kregen en voelden de tienermoeders de vrijheid om op eigen wijze vorm te geven aan beeldend werk. Daarbij werd er ontspannen en met plezier gewerkt aan de geboden beeldende activiteiten.

Door middel van het beeldend aanbod is er een start gemaakt in het voorzien in de behoeften aan ontspanning naast het drukke educatieve programma.

Doordat deze eerste ervaring met beeldende therapie een positieve aanvullende ervaring voor de tienermoeders leek te zijn is het wenselijk om het aanbod (op kleinschaliger) wijze voor te kunnen zetten.

Er is gezocht naar een concrete mogelijkheid om het beeldende aanbod voort te kunnen zetten binnen het Ma Sevana Home wanneer het praktijkonderzoek afgerond was.

Tijdens deze zoektocht werd het idee gevormd om via een ideeënboekje de geschikt bevonden beeldende activiteiten te verzamelen in één overzichtelijk boekje.

Door dit ideeënboekje op een eenvoudige, overzichtelijke, kleurrijke en handzame wijze vorm te geven ontstaat er een product waarmee de medewerkers en tienermoeders in het Ma Sevana Home zelfstandig de beeldende activiteiten verder vorm kunnen geven. Op deze wijze kan het beeldende aanbod voortgezet worden.

Wat hierbij onder de aandacht moet worden gebracht is het volgende; het ideeënboekje zal dienen als een handvat voor de medewerkers en de tienermoeders in het Ma Sevana Home.

Door middel van het ideeënboekje wordt de mogelijkheid geboden de beeldende activiteiten voort te zetten. Echter zijn daarbij geen beeldend studenten/onderzoekers aanwezig die de beeldende activiteiten zullen begeleiden.

Dit is een belangrijk punt om bij stil te staan. De beeldende activiteiten met de focus op ontspanning, plezier en keuzevrijheid zullen door de medewerkers van het Ma Sevana Home en/of de tienermoeders zelfstandig verder gevormd gaan worden.

Hierbij is het van groot belang dat er zorgvuldig wordt bekeken welke beeldende opdrachten er in het ideeënboekje worden aangeboden.

Bij het vormgeven van het ideeënboekje (praktijkproduct) vraagt dit om de nodige bewustwording, overweging en zorgvuldigheid.

De belangrijke aandachtspunten waar rekening mee gehouden dient te worden bij het samenstellen van het ideeënboekje zijn:

- De mogelijkheden van het materiaal, het moet aantrekkelijk, toereikend en handzaam zijn.
- De uitleg moet zo eenvoudig mogelijk worden gehouden om te voorkomen dat er alleen resultaatgericht wordt gewerkt.
- Het ideeënboekje moet gebruiksvriendelijk en (visueel) aantrekkelijk zijn.
- Er moet een duidelijk inleiding aanwezig zijn waarin naar voren komt wat het ideeënboekje inhoudt en welke focusgebieden van belang zijn.

Het ideeënboekje moet, zoals de naam al zegt, ideeën bieden.

Deze gegeven ideeën dienen ter leidraad en/of inspiratiebron voor het uitvoeren en/of ontwikkelen van beeldende activiteiten die in de praktijk op eigen wijze uitgevoerd zullen worden.

Door de opgedane praktijkervaring is er naar voren gekomen welke aandachtspunten er van belang zijn bij het aanbieden van beeldende activiteiten aan de tienermoeders in het Ma Sevana Home.

Het is van belang dat er structuur wordt geboden. Belangrijk daarbij is het wel dat deze structuur niet dusdanig sterk aanwezig is, waardoor het resultaatgericht werken en het gevoel voor prestatie mogelijk aangewakkerd kan worden. Het is hierbij van belang om balans te vinden tussen veiligheid en uitdaging.

Structuur kan in deze context opgevat worden als een wijze van het bieden van heldere richtlijnen, waarbij een gedetailleerd uitgewerkt voorbeeld achterwege wordt gelaten. Daarnaast is het van belang de uitleg eenvoudig te houden vanwege de aanwezige taalbarrière.

Door middel van het zorgvuldig navolgen van deze aandachtspunten is het ideeënboekje tot stand gekomen.

In het volgende stuk zijn de geschikt bevonden beeldende activiteiten benoemd.

2.8.1 Gekozen activiteiten

Hieronder staat een overzicht van alle beeldende opdrachten die in het ideeënboekje staan beschreven.

In de bijlage is er een uitgebreidere versie te vinden waar deze beeldende opdrachten nader worden toegelicht en (therapeutische) doelen worden beschreven.

Beeldende activiteiten:

Favoriete dier	Lijnen tekening
Krullen kleuren	Gevoelslandschap
Mozaïek met gekleurd papier	Persoonlijke sterke punten
Onderwaterlandschap	Tekenen op muziek
Silhouet	Teken je naam
Kleding van vuilniszakken	Kijkdoos
Vrolijke tekening	Blind portret
Handpop	Krastekening
Tekening met favoriete kleuren	Tekening met één vorm
Vrije tijd	Waterverven
Toekomst	Verf experiment
Vingerverven	Een cadeau maken voor een ander
Masker	

2.9. Conclusie

Uit het praktijkonderzoek en de praktijkervaring is naar voren gekomen dat beeldende therapie, mits op laagdrempelige wijze toegepast, een toegevoegde waarde levert aan het bestaande programma van het Ma Sevana Home.

De beeldende therapie sluit aan bij de behoeftes van de tienermoeders en de medewerkers van het Ma Sevana Home om naast het educatieve programma ook momenten van ontspanning en plezier te kunnen ervaren. Het beeldende aanbod kan in deze behoeftes voorzien door de focus in het aanbod op de gebieden ontspanning, plezier en keuzevrijheid te richten.

Na een positieve praktijk ervaring, waarin iedere week verschillende beeldende activiteiten werden aangeboden, werd het zichtbaar dat het vanuit het Ma Sevana Home zeer wenselijk was om het beeldend aanbod ook na het praktijkonderzoek te kunnen voortzetten.

Door middel van het formuleren en volgen van de nodige aandachtspunten (materiaal mogelijkheden, aangepaste instructie, taal, gebruiksvriendelijkheid, aantrekkelijkheid en structuur) is er een ideeënboekje (praktijkproduct) tot stand gekomen.

Dit ideeënboekje zal het Ma Sevana Home de nodige houvast en inspiratie kunnen bieden om de beeldende activiteiten op eigen kracht voort te zetten.

Hoofdstuk 3 Procesverslag

In dit procesverslag wordt een beschrijving gegeven van de productontwikkeling. De volgende punten komen hierbij aan de orde: de praktijk in het Ma Sevana Home, materiaal, beeldende activiteiten en de opzet van het ideeënboekje. Binnen deze punten wordt er beschreven welke stappen er zijn ondernomen, welke veranderingen er zijn ontstaan en hoe er tot uiteindelijke besluitvorming is gekomen.

3.1. Praktijk in het Ma Sevana Home

Om tot uitwerking van het praktijkproduct te kunnen komen was het van belang om eerst praktijkonderzoek te verrichten. Dit praktijkonderzoek vond plaats in Sri Lanka en besloeg een periode van twee maanden (februari- april 2010). Dit praktijkonderzoek bestond uit een praktijkexperiment in het Ma Sevana Home en literatuuronderzoek. De bevindingen in dit praktijkonderzoek zouden de benodigde informatie opleveren voor het vormen van het praktijkproduct (ideeënboekje).

Belangrijk voor het uitvoeren van het praktijkexperiment in het Ma Sevana was de kennismakingsfase. Om deze vorm te kunnen geven zijn de onderzoekers de eerste twee weken drie dagen in de week (woensdag, donderdag en vrijdag) naar het Ma Sevana Home gegaan om de mogelijkheden te verkennen en tijd te geven en nemen voor de kennismaking. Hierbij werden lessen bijgewoond, maaltijden samen genuttigd en werd er (non verbaal) contact gemaakt.

De tweede week leken de tienermoeders al wat meer gewend aan de onderzoekers. Het reguliere educatieve programma bleek een vol programma te zijn wat bestond uit onder andere kookles, wiskundeles en dansles.

Naast deze lessen dragen de tienermoeders ook de zorg en verantwoordelijkheid voor hun kindje en verschillende huishoudelijke taken. Dit totale programma vergt veel energie en tijd van de tienermoeders.

Vooraf hadden de onderzoekers drie- vier werkdagen in het Ma Sevana Home in gedachte, waarbij één of twee beeldende activiteiten aangeboden zouden worden per week.

Dit idee bleek echter in de praktijk niet haalbaar gezien het drukke programma van de tienermoeders. In overleg met de medewerkers van het Ma Sevana Home werd er besloten om de beeldende lessen aan te bieden op de zaterdagmiddag. Dit was voor de tienermoeders nog een vrije middag, waarop er ruimte was voor een extra onderdeel.

In week C4 kon de eerste beeldende les aangeboden worden. In de planning van de onderzoekers stond dit pas gepland in week C6, dus dit was mooi meegenomen.

Iedere zaterdag (op één zaterdag na) werd er vervolgens een beeldende activiteit voorbereid, uitgevoerd in het Ma Sevana Home en geëvalueerd door middel van een gesprek, verslaglegging en het invullen van beeldende componentenschema's.

In de laatste week hebben de onderzoekers een complete dag doorgebracht in het Ma Sevana Home waarbij de ochtend besteed werd aan het uitvoeren van de laatste beeldende activiteit die in het teken van afscheid stond.

Beargumentatie van gemaakte keuzes:

Het vooraf bedachte plan om 3- 4 dagen te werken in het Ma Sevana Home bleek in de praktijk niet haalbaar te zijn in verband met het volle educatieve programma van de tienermoeders.

In overleg met de medewerkers van het Ma Sevana Home is er besloten om alleen op de zaterdagmiddagen aanwezig te zijn en dan het beeldend aanbod uit te voeren met de tienermoeders.

De rest van de week is er veel tijd een aandacht besteed aan het uitvoeren en uitwerken van het praktijkonderzoek- en verslag en het ontwikkelen van het praktijkproject (waarvan het praktijkproduct onderdeel is)

3.2 Materiaal

De beeldende lessen konden sneller van start gaan dan vooraf gepland was.

Belangrijk was het daarom om op zoek te gaan naar geschikt materiaal, zodat er concrete beeldende activiteiten bedacht konden worden.

Een erg belangrijke voorwaarde wat betreft het materiaal was dat dit gemakkelijk verkrijgbaar is in Sri Lanka.

Van te voren is er ook overwogen of er wellicht materiaal uit Nederland meegenomen kon worden, maar dit leek niet verstandig aangezien het belangrijk was dat het Ma Sevana Home ook na het praktijkonderzoek nieuw materiaal kon aanschaffen.

Via andere vrijwilligsters die handwerken aanbieden in het Ma Sevana Home zijn er een paar handige materiaaladressen uitgewisseld.

In een groot warenhuis is er veel materiaal gekocht wat ook allemaal daadwerkelijk is gebruikt voor de beeldende lessen in het Ma Sevana Home.

Materiaal dat gemakkelijk verkrijgbaar is: gekleurd papier, wit papier, waterverf, krijt, sponzen, kwastjes, lijn, scharen en (kleur) potloden.

Deze materialen zijn relatief goedkoop wat ook een belangrijke voorwaarde voor aanschaf is. Materialen die ook verkrijgbaar zijn, maar in een duurdere prijsklasse zitten, zijn bijvoorbeeld grote tubes acrylverf en karton. Dit is ook vrijwel alleen in de grotere steden verkrijgbaar wat de eventuele aanschaf ook zou bemoeilijken.

Wat betreft het materiaal was het van groot belang dat de mogelijkheden in het Ma Sevana Home geïnventariseerd werden.

De ontdekte voorwaarden wat betreft het materiaal zijn de volgende:

- Materiaal moet relatief goedkoop zijn
- Materiaal moet gemakkelijk verkrijgbaar zijn
- Materiaal moet toereikend, herkenbaar en handzaam zijn voor de tienermoeders.
- De beeldende activiteiten worden bedacht rondom het in Sri Lanka aanwezige materiaal wat gemakkelijk, en relatief goedkoop, verkrijgbaar is.

Na het praktijkonderzoek wordt het gebruikte materiaal aangevuld, waardoor er een flinke materiaalvoorraad ontstaat waar het Ma Sevana Home nog een tijd mee vooruit kan.

3.3 Beeldende activiteiten

Hierboven is al benoemd dat het belangrijk is om rekening te houden met het beschikbare materiaal wat betreft het aanbod aan beeldende activiteiten. Dit betekent concreet dat er ook beperkingen zijn, doordat de keuze in materiaal beperkter is.

De beperkingen die er zijn wat betreft het beeldend aanbod bestaat niet alleen uit de beperking door het materiaal. De taalbarrière die aanwezig is, is ook een beperking. Met name voor de verbale stukken zoals de uitleg en de evaluatie.

De tienermoeders, en veel medewerkers, spreken gebrekkig/geen Engels. De onderzoekers spreken geen Singhalees, wat de verbale communicatie beperkt maakt. Een medewerker die redelijk Engels spreekt was altijd aanwezig bij de verbale uitleg voorafgaande aan een beeldende activiteit en vertaalde dit in het Singhalees voor de tienermoeders.

Door de taalbarrière werd echter niet altijd de activiteit volledig begrepen.

Door middel van gebaren, (globale) voorbeelden en wat eenvoudige Singhalese woorden werd de verbale uitleg bijgestaan.

Bij de uitleg waren er een aantal punten van belang te weten de volgende:

- Duidelijke beknopte uitleg
- Werken met voorbeelden, maar deze globaal houden
- Structureren, maar wel openleggen

Een duidelijke en beknopte uitleg was belangrijk wegens de taalbarrière en focus op werken in het medium.

Het werken met voorbeelden gaf vaak extra structuur en duidelijkheid. Het gaf de tienermoeders de benodigde structuur om beeldend aan het werk te gaan. Belangrijk daarbij was dat er globale voorbeelden gebruikt werden, omdat anders het wellicht het gegeven voorbeeld exact gekopieerd zou worden. De tienermoeders waren vanuit andere aangeboden lessen gewend om met heel gedetailleerde voorbeelden te werken, waarbij ze een perfecte replica van dit voorbeeld wilde maken. In het beeldend aanbod was het dan ook van belang om wel met voorbeelden te werken, omdat deze hen de nodige herkenbaarheid en structuur boden, maar ook ruimte te laten voor eigen keuzes en mogelijkheden.

In het begin van de beeldende lessen waren de tienermoeders nog erg zoekende.

Bevestiging was een belangrijk punt en de globale voorbeelden werden in eerste instantie als uitgangspunt beschouwd. In het verloop van het beeldende proces konden ze dit meer loslaten, richten ze zich op hun eigen beeldende werk en durfden eigen keuzes te maken en daarmee eigenheid in expressie te tonen. Er was toen ook meer ruimte voor ontspanning, plezier en het maken van eigen keuzes leek natuurlijk te worden voor hen.

De ruimte willen bieden aan het maken van eigen keuzes kon op de volgende manieren verwezenlijkt worden:

- Verschillende soorten materiaal aanbieden.
- Gebruik maken van eenvoudige steekwoorden en die vertalen in het Singhalees.
- Voorbeeld geven zonder tot geheel resultaat te komen.
- Voorbeeld niet zichtbaar neerleggen en weg halen op het moment dat de uitleg is geweest.
- De onderzoekers, die tevens deelnemen aan de beeldende activiteit, observeren eerst en starten later met het maken van eigen beeldend werk om zo te voorkomen dat hun werk als voorbeeld geïnterpreteerd wordt.

Voor het ideeënboekje (praktijkproduct) betekent dit dat het belangrijk is om te structureren met behulp van duidelijke stappen, maar concrete voorbeelden in de zin van een compleet resultaat achterwege te laten.

Door het gebruik van foto's, eenvoudige tekst en een stapsgewijze en consequente opmaak kan er een duidelijke toelichting en uitleg ontstaan, zonder de opdracht compleet voor de tienermoeders in te vullen. Op deze wijze kunnen zij eigen keuzes maken en daarmee eigenheid mogen en kunnen geven aan expressie.

De eerder genoemde beperkingen wat betreft materiaalaanbod en uitleg hebben invloed op de mogelijke keuzes wat betreft beeldende opdrachten. De opdracht dient klein en eenvoudig uitvoerbaar te zijn.

Een opdracht die vraagt om duidelijk opgebouwde stappen die zich tijdens een sessie vormen is bijvoorbeeld niet mogelijk. Een dergelijke activiteit is bijvoorbeeld het werken met een geleide fantasie. Hierbij wordt naar aanleiding of tijdens een verhaal een beeld gevormd. Dit behoort niet tot de mogelijkheid voor opname in het ideeënboekje, aangezien deze opdracht niet helder genoeg uitgelegd kan worden.

De ruimte waar voornamelijk in gewerkt kan worden is een grote gymzaal. Daarnaast is er de mogelijkheid om in de reguliere lesruimte te werken waar een groot tafel met stoelen aanwezig is. Beiden ruimtes zijn geen specifieke beeldende werkruimtes en daarom dient er zorgvuldig rekening gehouden te worden met de meubels, vloer, muren die aanwezig zijn in de ruimtes.

De focus van alle aangeboden beeldende activiteiten zal zich gaan richten op de volgende gebieden: ontspanning, plezier en keuzevrijheid. Om deze focus te kunnen behouden is het belangrijk om het ideeënboekje op een uitnodigende, kleurrijke, eenvoudige en handzame wijze vorm te geven, waardoor het aantrekkelijk en bruikbaar wordt voor de praktijk

Samenvattend kan er gesteld worden de beeldende opdrachten door middel van een beknopte, gestructureerde, eenvoudige manier uitgelegd worden. Globale voorbeelden kunnen daarbij extra verhelderend werken, maar dienen niet te gedetailleerd uitgewerkt te zijn. Dit kan mogelijk beperkend op het gebied van keuzevrijheid en vrije expressie voor de tienermoeders aangezien de kans dan groot is dat zij dit voorbeeld letterlijk zullen kopiëren. Bij het bedenken en vormgeven van de beeldende opdrachten is er rekening gehouden met de beperkingen door materiaal, taalbarrière en ruimte.

3.4 Opzet van het beeldende ideeënboekje

In Sri Lanka zijn de nodige foto's van het materiaal en de verschillende stappen gemaakt. Hierbij is er goed gekeken naar de selectie van bruikbare opdrachten en welke stappen daarbij mogelijk en bruikbaar zijn. Waar vooral op gelet is, is dat de stappen duidelijk over komen maar niet teveel richting geven in het resultaat.

Hierbij is er zorgvuldig gekeken naar de beeldende opdrachten die hierin aangeboden zullen worden. Geïnspireerd door verschillende vakliteratuur en de reeds opgedane ervaringen is er een gevarieerd aanbod 'op maat' gecreëerd wat bestaat uit eenvoudige, kleurrijke, gevarieerde en handzame opdrachten waarbinnen eigen keuzes gemaakt kunnen worden. Bij het verwerken van de stappen is er extra op gelet dat dit voldoende richting geeft, maar het resultaat genoeg open gelaten wordt.

De in Sri Lanka gemaakte foto's zijn gebruikt bij het uitwerken van het ideeënboekje. Er is gestart met het ontwerpen van een aantrekkelijke, handzame en drukbare lay-out. Bij het afdrukken moest erop gelet worden dat de foto's duidelijk zichtbaar en van goede kwaliteit bleven. Op gekleurd papier de foto's afdrukken werkte bijvoorbeeld niet wat afdrukken betreft. De foto's worden dan donkerder en veranderen van kleur. Daarnaast zal er, als er op gekleurd papier afgedrukt wordt, altijd een witte rand ontstaan rondom het document. Met al deze zaken diende rekening gehouden te worden om te zorgen dat er een professioneel en aantrekkelijk uitziend ideeënboekje tot stand zou komen.

Naast de stappen die zichtbaar worden gemaakt door middel van foto's zal er gewerkt worden met eenvoudige teksten ter ondersteuning en verduidelijking van de stappen. Deze teksten zijn uitgewerkt in zowel het Singhalees als Engels. De vertaling van het Engels naar het Singhalees is met behulp van een Srilankaanse medewerkster van Sarvodaya tot stand gekomen.

Vervolgens is er een bestand gedownload waarmee deze Singhalese tekst ook digitaal gebruikt kon worden en daarmee is het ideeënboekje grotendeels tweetalig uitgewerkt. Dit zorgt ervoor dat de inhoud van het ideeënboekje zowel voor de tienermoeders als de medewerkers van het Ma Sevana Home begrijpelijk is.

De hierboven beschreven stappen maken het proces zichtbaar waarmee het ideeënboekje tot stand is gebracht.

Er is rekening gehouden met alle belangrijke (zorgvuldige selectie van beeldende opdrachten, lay-out, foto's, tweetalige eenvoudige teksten) aandachtspunten, zodat het ideeënboekje een bruikbaar, handzaam en begrijpelijk instrument zou worden voor gebruik in het Ma Sevana Home.

In het komende hoofdstuk wordt er beschreven hoe de adresgroep en de evaluatiegroep gereageerd hebben op het uiteindelijke ideeënboekje (praktijkproduct). In dit stuk wordt de feedback en eventuele acties uitgelicht.

Hoofdstuk 4 Evaluatie

Na het opzetten en uitwerken van het praktijkproduct (het ideeënboekje) kon er overgegaan worden tot de volgende fase: de evaluatiefase.

Voorafgaande aan de evaluaties is het product gepresenteerd aan de adresgroep. Nadat dit door deze was goedgekeurd is er tot evaluatie overgegaan.

Naast deze adres- en evaluatiegroep zou dit praktijkproduct (en praktijkonderzoeksverslag) ook zeer bruikbaar kunnen zijn voor andere belanghebbende zoals andere opvanghuizen, speciaal onderwijs, ziekenhuizen (kinder- en jeugdafdeling) en jeugdzorg. Daarmee is de uiteindelijke groep van belanghebbende dan ook groter dan alleen de adres- en evaluatiegroep.

In dit hoofdstuk worden de adres- en evaluatiegroep nader toegelicht en wordt de presentatie, de verschillende evaluaties en de bijbehorende feedback nader omschreven.

4.1 Adresgroep

In het kader van het praktijkonderzoek en het ideeënboekje(praktijkproduct) bleek het bestuur van de NONA foundation het meest geschikt als adresgroep, aangezien zij zeer deskundig en ervaren zijn wat betreft de tienermoeders en het Ma Sevana Home. Door hen is destijds ook het CARE programma ontworpen, waarop het ideeënboekje een aanvulling zal zijn. Daarnaast beschikken zij over veel kennis van de Sri Lankaanse cultuur.

Adresgroep: bestuur NONA foundation.

Het **NONA foundation bestuur** bestaat uit de volgende leden:

- Nimal van Oort: oprichter en voorzitter. Studeert daarnaast fiscale economie aan de Hogeschool van Amsterdam
- Eleonora Ludwig: secretaris. Werkt daarnaast fulltime als assistent sale manager bij DHL
- Ad Voermans: penningmeester. Hij is daarnaast werkzaam als accountant en is zelfstandig ondernemer
- Daniel van Dijk: algemeen bestuurslid. Daarnaast werkzaam als psychiater.
Expertisegebied: traumaverwerking

Wegens tijdelijke uitval en de drukke agenda van veel bestuursleden is er overeengestemd dat de presentatie individueel met Nimal van Oort zou plaatsvinden.

Hij is van het bestuur ook degene die het meest deskundig en ervaren is op het gebied van de tienermoeders, het Ma Sevana Home, de NONA foundation en Sri Lanka.

Als oprichter en voorzitter is hij de spil van het bestuur, waardoor zijn feedback representatief is voor het gehele NONA bestuur. Hij kan binnen deze context beschouwd worden als woordvoerder voor het NONA foundation bestuur.

Presentatie

Vrijdag 14 maart 13.30

De presentatie was als volgt opgebouwd:

- Inleiding
- Uitleg doelstellingen en achtergrond
- Presentatie product (ideeënboekje)
- Feedbackmoment (+ check van de kwaliteitscriteria)
- Afsluiting

De presentatie heeft in totaal twee uur in beslag genomen waarbij er intensief op de verschillende bovenstaande punten is ingegaan.

Feedback

Nimal van Oort was, als woordvoerder voor het NONA foundation bestuur, zeer tevreden over het ideeënboekje. Het eindresultaat was nog beter dan verwacht. Er was vanuit het bestuur van te voren geen twijfel over de slagingskans van het onderzoek en het product, maar het daadwerkelijke resultaat werd van verrassend hoog kwalitatief niveau bevonden. Hij sprak namens het NONA foundation bestuur uit dat zij zeer content waren met dit product (en het onderzoeksverslag). Het NONA foundation bestuur wil beiden dan ook gebruiken voor het CARE gedeelte (traumabeleid) van het zorgprogramma in het Ma Sevana Home.

Daarnaast zal het ook gebruikt worden bij andere en/of nieuw op te zetten projecten, waarbij de informatie uit het onderzoeksverslag en het ideeënboekje van toegevoegde waarde kunnen zijn.

Het ideeënboekje voldeed aan alle kwaliteitscriteria die voor het product geformuleerd waren. Dit waren de volgende punten (zie ook punt 1.8.):

Het ideeënboekje bevat een pakkende titel, duidelijke inhoudsopgave, inleiding en nawoord.

Het ideeënboekje bevat verschillende kleurrijke pagina's voorzien van de uitwerking van opdrachten en begeleid door duidelijke foto's die betrekking hebben op de opdracht.

De verschillende pagina's zijn voorzien van simpele begeleidende uitleg in het Engels/Singhalees.

De lay out en vormgeving vormen een aantrekkelijk geheel wat uitnodigt tot inzage.

Nimal van Oort heeft als woordvoerder namens het NONA foundation bestuur ook een zeer complimenteuzen brief opgesteld, waarin bovenstaande punten worden beschreven. Deze brief is in zijn geheel terug te vinden in de bijlage en kan gezien worden als toevoegend feedback materiaal en evidentie voor de bovenstaande geformuleerde feedback.

Conclusie:

De presentatie voor de adresgroep, het NONA foundation bestuur, verliep naar wens. De inhoudelijke punten kwamen goed uit de verf en leverde veel gespreksstof en feedback op. Duidelijk is dat de adresgroep, voor wie Nimal van Oort het woord voerde, niet meer dan lovend is over het product. Wat hen betreft voldoet het absoluut aan de eerder opgestelde kwaliteitseisen en aan de eisen die zij zelf stellen aan een product. Er hoefde niets aan veranderd te worden.

Zeer positief was ook dat zij het product (en het onderzoeksverslag) zeer bruikbaar achten voor het CARE beleid wat zij nu voeren in het Ma Sevana Home, maar ook voor andere/nieuwe projecten in de toekomst.

Na deze positieve feedback kan er overgegaan worden tot de volgende fase: de evaluatie.

4.2 Evaluatiegroep

Om ervoor te zorgen dat er vanuit verschillende facetten feedback ontvangen zou kunnen worden op het praktijkproduct is er een zorgvuldige, gevarieerde en deskundige evaluatiegroep samengesteld. Hieronder worden de leden van deze evaluatiegroep nader voorgesteld en wordt de focus van de inhoudelijke evaluatie beschreven.

Creatief therapeut beeldend: Caro de Bruijn is creatief therapeut beeldend. Ze is al jaren werkzaam bij een centrum voor psychotherapie en heeft daardoor veel praktijkkennis opgedaan. Ze is bekend met het werelddeel Azië wat mogelijk een extra toevoeging kan geven.

Caro de Bruijn zal vooral inhoudelijk feedback kunnen geven op de (beeldende) therapeutische aspecten die in het product naar voren komen. Sluit het gekozen product aan op de focus waarvoor gekozen is? Sluiten de beschreven activiteiten aan op deze focus? Zijn de opdrachten concreet en helder vorm gegeven? Is een dergelijk product bruikbaar in de praktijk? Dergelijke vragen komen aan bod tijdens het evaluatiegesprek.

Sri Lanka/ Ma Sevana Home deskundige: Nimal van Oort heeft vijf jaar geleden de NONA foundation opgericht en is tevens voorzitter van deze stichting.

Hij is de afgelopen jaren meerdere keren in Sri Lanka geweest. Hij bezit over veel kennis wat betreft de Sri Lankaanse cultuur, het Ma Sevana Home, de werkwijze die hier gehanteerd wordt en hij heeft een sterke band met de tienermoeders.

De focus tijdens de evaluatie met Nimal zal liggen op de mogelijke toepasbaarheid van het product in het Ma Sevana Home. Hij is van de mensen uit de evaluatiegroep degene die hier het best over kan oordelen.

Vormgever: Judith Brandwagt is illustrator van kinderboeken en heeft veel zicht op de vormgeving van bepaalde producten. De focus tijdens de evaluatie met haar zal liggen op het gebied van vormgeving en de overzichtelijkheid van het product.

Leek: Maaïke Ruisendaal is iemand die over geen enkele (voor)kennis beschikt wat betreft creatieve therapie (therapie in het algemeen) en weinig tot geen ervaring heeft met beeldende opdrachten. Door middel van haar kijk op het product zal er bekeken worden op welke manier het product overkomt en of dit eenvoudig begrijpelijk is voor iemand zonder (voor)kennis over beeldend werken/(beeldende) therapie. Deze feedback is zeer belangrijk, omdat een leek representatief kan staan voor de medewerkers en de tienermoeders in het Ma Sevana Home. Uiteindelijk gaan zij het ideeënboekje gebruiken en daarom is het van groot belang dat het eenvoudig te begrijpen is.

Toelichting samenstelling:

Er bestaat geen mogelijkheid om feedback te kunnen ontvangen van de medewerkers en tienermoeders van het Ma Sevana Home. Het product is in Nederland verder ontwikkeld en vervaardigd, wat maakt dat er in Sri Lanka nog geen mogelijkheid bestond om het product te kunnen tonen in het Ma Sevana Home. Wel zijn zij op de hoogte van het bestaan hiervan en kijken zij ernaar uit het ideeënboekje te ontvangen in juli 2010.

Om toch een kritische en zorgvuldige productevaluatie te creëren is er gekozen voor de samenstelling van de bovenstaande deskundigen die allen bruikbare feedback kunnen leveren op het product.

Werkwijze evaluatie: De evaluatie van het product heeft plaats gevonden door middel van individuele gesprekken met de evaluatiepersonen. Het (concept) product, en in sommige gevallen het praktijkonderzoeksverslag, is voorafgaande aan de evaluatie overhandigd, waardoor de evaluatiepersoon vooraf over informatie kon beschikken ter voorbereiding. Bij elk individu is er specifiek naar bepaalde feedbackpunten gevraagd (die ook bovenstaande beschrijving evaluatiegroep)

4.2.1 Evaluatie met creatief therapeut beeldend Caro de Bruin

Woensdag 12 mei 2010, 16:00 uur.

Voorafgaande aan het gesprek is via email het praktijkproduct verslag en het praktijkonderzoeksverslag (als toevoeging) toegestuurd aan creatief therapeut beeldend Caro de Bruin. Haar is specifiek gevraagd feedback te geven op de volgende punten:

- Het therapeutische aspect
- De verantwoording van het ideeënboekje
- Geschiktheid van de gekozen beeldende opdrachten
- Bruikbaarheid in de praktijk

Bij aankomst is het product (in conceptversie) overhandigd, waarna zij het aandachtig heeft ingekeken.

Met de vooraf gegeven punten voor evaluatie is er een open gesprek aangegaan.

Hieronder valt een letterlijke en gedetailleerde beschrijving te vinden van de verkregen feedback en de reacties tijdens het gesprek. Deze zullen, omdat het een letterlijk weergave is, vanuit de wij- vorm worden weergegeven. Ook staat aangegeven welke acties er naar aanleiding van de feedback zijn verricht.

Evaluatiegesprek:

Caro de Bruijn vroeg ons of we ons er bewust van waren dat we de eigenheid van de tienermoeders door de manier van werken naar voren brachten. De keuze vrijheid die wij hebben geboden laat voornamelijk dat doel aan bod komen. Het komt in het verslag niet naar voren als doel, maar is er zeker in terug te lezen. Misschien is het tot stand gekomen door onze westerse manier van denken en is dit vanzelf als toch als onbewust therapeutisch doel ontstaan.

- *Reactie:* 'Via de verschillende ideeën en vrijheid in keuzes, zijn we het erover eens dat we ons ook hierop gericht hebben. Toch is dit niet als bewust doel ingezet. Hierbij is op te merken dat een westerse manier van denken onbewust zaken tot stand kan brengen. Daarnaast kan dit ook een bijkomend effect zijn wat kan ontstaan naar aanleiding van eigen keuzes mogen maken. Dit doel zal niet verder uitgewerkt worden in het praktijkonderzoek of praktijkproduct, maar het is zeker een goed punt om onszelf van bewust te zijn.'

Het ideeënboekje zal zonder begeleiding van ons uitgevoerd worden in het Ma Sevana Home. Deze uitvoering zal dan ook zijn weg moeten vinden in de begeleiding door de medewerkers van het Ma Sevana Home. Iedere begeleider is anders en zal mogelijk meer richting willen geven en/of product gericht aan het werk gaan.

Caro de Bruijn vroeg zich af of we daar een manier voor hadden bedacht hier wat meer sturing in te geven. Ze gaf het idee om in de inleiding de focus op ontspanning, plezier en het maken van eigen keuzes naar voren te brengen.

- *Reactie en actie:* 'We zijn ons er van bewust dat de activiteiten zonder onze begeleiding voort gezet zullen gaan worden. In de inleiding van het ideeënboekje zullen we benadrukken dat ze zelf een keuze mogen maken wat betreft de opdrachten en dat de doelen ontspannen, plezier maken en het maken van eigen keuzes daarbij van belang zijn. Verder vertrouwen we erop dat iedere begeleider in het Ma Sevana Home op eigen wijze het ideeënboekje zal gebruiken. Sommige begeleiders zien het belang van ontspanning voor de tienermoeders en hebben dit naar ons toe uitgesproken. Vooral die begeleiders die ons aan het werk hebben gezien met de tienermoeders hebben met eigen ogen kunnen zien dat deze focus de tienermoeders goed deed. We zijn ons er van bewust dat we geen invloed kunnen uitoefenen op de wijze waarop het ideeënboekje in de praktijk gebruikt zal worden. Dit willen we ook niet teveel sturen, doormiddel van bijvoorbeeld een gedetailleerde handleiding, omdat we graag zien dat het, naast de eerder benoemde focus, op eigen wijze gebruikt gaat worden. De ervaring met ons aanbod en de positieve respons van zowel de begeleiders als de tienermoeders, maakt dat we er vertrouwen in hebben dat ze het ideeënboekje op een positieve manier kunnen gaan gebruiken.'

De keuzevrijheid komt sterk naar voren door het bieden van het vele materiaal. Dit roept de eigenheid op. Mooi dat deze keuze wordt gegeven!

- *Reactie:* 'Dit was ook ons doel. Door het aanbieden van verschillend materiaal wilde we vooral de mogelijkheid bieden om eigen keuzes te kunnen en mogen maken. Wanneer dit gedaan wordt zal er ook meer eigenheid zichtbaar worden.'

Een toevalstechniek/ abstract werken is lastiger activiteit om duidelijk uit te leggen. Doordat het in het boekje stappen heeft gekregen, ook voorzien van foto's, maakt dit het gemakkelijker begrijpbaar. De stappen bieden handvatten voor uitvoering. Als toevoeging zou je er een tekst bij kunnen zetten, zoals 'ieder maakt zijn eigen krul'.

- *Reactie:* 'We hebben er naar gestreefd om de ideeën in het boekje richtlijnen te geven, maar niet teveel te sturen. Abstracte opdrachten hebben we expres wat meer uitgewerkt om het duidelijker te maken. Met de hoop dat ze de foto's niet als

voorbeeld gaan gebruiken. De tekst 'ieder maakt zijn eigen krul' was een mooie toevoeging geweest. We hebben er echter voor gekozen dit niet toe te voegen aan het ideeënboekje. Tijdens ons verblijf in Sri Lanka hebben we gewerkt met een abstracte opdracht en door deze ervaring vertrouwen we erop dat er genoeg basis aanwezig is om de opdracht op eigen wijze vorm te kunnen geven.'

Caro de Bruijn vroeg zich af of de tienermoeders eerder met de sponzen hebben gewerkt. Ze had deze vraag, omdat het misschien een onbekend voorwerp voor hen kan zijn in de zin van het gebruik als gereedschap voor beeldend werk. Een instructie zou meer houvast kunnen geven.

- *Reactie:* 'De tienermoeders hebben weinig tot niet met de sponzen gewerkt. Wij denken dat dit komt door de onbekendheid en de mogelijkheid tot het werken met een kwast. Een instructie had inderdaad meer houvast kunnen bieden. Wij vinden het van belang dat de tienermoeders een eigen keuze kunnen maken wat betreft materiaal. Het zou aanvullend en uitdagend kunnen zijn wanneer een tienermoeder een spons gaat uitproberen, maar wij willen dit niet teveel sturen. De mogelijkheid is er en zij mogen de keuze maken. Wij zullen dit daarom ook niet veranderingen in het product.'

In het ideeënboekje wordt veel verschillend materiaal aangeboden. Caro de Bruijn vroeg zich af wat de materialen vuilniszakken en sokken op zouden kunnen roepen bij de tienermoeders en begeleiders. Vuilniszakken worden normaliter gebruikt voor vuilnis en sokken zijn dingen die aan je voeten zitten. Zouden deze associaties belemmerend kunnen werken? Is dit wel bruikbaar binnen de cultuur van Sri Lanka?

- *Reactie:* 'Hier hebben wij niet eerder bij stil gestaan en we kunnen daar ook geen antwoord op geven aangezien wij niet weten hoe hier over gedacht wordt binnen de Srilankaanse cultuur. Het is een goed en belangrijk punt om bij stil te staan. We kiezen er echter wel voor om de opdrachten in het boekje te laten staan. Wij hebben het vertrouwen dat het Ma Sevana Home niet zal kiezen voor het uitvoeren van deze opdrachten wanneer de associatie met het materiaal negatief of niet gebruikelijk zal zijn binnen de cultuur.'

Met elkaar delen welk verhaal en/of betekenis er achter de uitwerking van de opdrachten zit zal een waardevolle toevoeging kunnen zijn bij het gemaakte werk vanuit het ideeënboekje. Op die manier kunnen ze meer van elkaars werk zien en horen.

- *Reactie:* 'De opdrachten samen nabespreken, in de zin van ervaringen, verhaal en betekenis delen, zal zeker een mooie toevoeging zijn. Zo wordt het gemaakte werk voor elkaar nog zichtbaarder en leert men elkaar misschien nog beter kennen. In de inleiding (instruction) van het ideeënboekje hebben we dit toegevoegd.'

Voor het evaluatiepunt 'geschiktheid van de opdrachten', hebben we gezamenlijk de opdrachten doorgelopen. Hieronder zijn de punten beschreven die bij opdrachten benoemd zijn en onze reactie en/of actie hierop.

De opdracht 'een mozaïek vorm tekenen' is heel breed. Dit zou meer gestructureerd kunnen worden.

- *Reactie en actie:* 'We hebben bij deze activiteit een aanpassing gemaakt door een voorbeeld te geven, waardoor er meer structuur ontstaat in de opdracht. Er wordt het volgende voorbeeld gegeven: maak een dier wat je daarna in kan vullen via mozaïek vorm.'

Het idee 'het maken van kleding' kan gecombineerd worden met een toneelspel.

- *Reactie:* 'Dit zou een toevoeging kunnen zijn. Wij hebben dit niet aangepast omdat het binnen de opdracht niet in het Singhalees uitgewerkt kan worden. Daarbij is de kans dat ze dat zelf gaan oppakken. De gemaakte kleding kan spel of dans oproepen. We hebben ervaren dat na het maken van de maskers, de tienermoeders direct de maskers enthousiast wilden dragen. Wat zal de gemaakte kleding met hen doen?'

De 'favoriete kleuren' opdracht is erg breed beschreven. Door het aangeven van een thema kan hier meer richting aan gegeven worden.

- *Reactie:* 'Dit is een brede opdracht, maar in onze ogen niet te breed. De praktijkervaring in het Ma Sevana Home heeft ons laten zien dat de tienermoeders ook met dit soort, minder gestructureerde, opdrachten overweg kunnen. Wij passen dit dan ook niet aan in het ideeënboekje.'

Voor de opdracht 'hobby' vroeg Caro de Bruijn zich af of dit een bekende term is in Sri Lanka.

- *Reactie en actie:* 'Wij weten niet of de term hobby een bekende term is bij de tienermoeders. Ze zijn wel bekend met vrijetijdsbesteding. Om de opdracht duidelijker te maken is in het ideeënboekje het woord nader uitgelegd, waardoor er duidelijkheid gegeven wordt over de bedoeling van de opdracht.'

Caro de Bruijn vroeg zich af of de opdracht 'toekomst' te maken heeft met een beroep. Dit omdat er nu als toelichting op de opdracht staat beschreven 'wat wil je later worden'.

- *Reactie en actie:* 'De opdracht mag zich richten op wat de tienermoeders zouden willen in de toekomst. Dit is echter niet direct gericht op een beroep, aangezien daar ook niet veel keuzes in bestaan voor hen gezien hun achtergrond. Om wat meer ruimte en duidelijkheid te geven is de zin en focus veranderd in: 'wat wens je jezelf toe in de toekomst.'

Is het verbinden van een gevoel aan een landschap, wat in de opdracht 'gevoelslandschap' gevraagd wordt, niet een taboe? Spreekt men in Sri Lanka over eigen gevoelens?

- *Reactie:* 'Praten over gevoelens gaat niet op de manier zoals wij die kennen in Nederland. Toch hebben wij niet het idee dat praten over gevoelens een compleet taboe is binnen de cultuur. Het uitspreken en uitwerken zal wel nieuw kunnen zijn voor de tienermoeders. Of ze vorm kunnen geven aan deze opdracht is daarom ook moeilijk te voorspellen. Wij hebben de vooronderstelling, gezien ook aandacht die ze besteedden aan de gevoelens van ons tijdens ons werk in het Ma Sevana Home, dat zij hun weg zullen kunnen vinden binnen deze opdracht.'

Bij de opdracht 'sterke punt(en) van jezelf weergeven' gaf Caro de Bruijn het idee om de groepsleden hierbij te betrekken en hen sterke punten van de ander laten benoemen.

- *Reactie:* 'Dit zou zeker een aanvulling kunnen zijn. Wij hebben ervoor gekozen om de opdracht te laten zoals die is, omdat wij denken dat dit mogelijk ook nog een te spannende stap voor hen kan zijn. In de opdracht staat beschreven dat men hulp aan elkaar kan vragen, waarmee open wordt gelaten of ze dit wel of niet willen. Dit zou het gevolg kunnen hebben dat door de ander sterke punten worden benoemd, maar op deze manier heeft ieder daar een eigen keuze in.'

Bij de opdracht 'tekenen met muziek' staat er beschreven dat dit ontspannend is en kan leiden tot het even aan niets denken. Muziek roept juist veel op en zal kunnen leiden tot bepaalde emoties. Wel heel mooi om naar aanleiding van muziek de tienermoeders aan het werk te laten gaan.

- *Reactie en actie:* 'Dit is een punt dat over het hoofd is gezien. Wij beseffen ons ook heel goed dat het 'even aan niets denken' ook teveel gevraagd is. Het doel en de uitleg van de opdracht is in het ideeënboekje gewijzigd, want wij zien ook zeker in dat muziek niet alleen tot ontspanning kan leiden.'

De opdracht met 'teken je eigen naam' vraagt om eigenheid. Caro de Bruijn vond dit een heel mooie opdracht.

- *Reactie:* 'Leuk om te horen! Wij denken ook dat deze opdracht door de geboden stappen duidelijk en overzichtelijk is zodat de tienermoeders er goed mee kunnen werken.'

De kijkdoos wordt door Caro de Bruijn als een grote en brede opdracht gezien. Meer richting geven zou de opdracht handzamer kunnen maken.

- *Reactie:* 'Dit zou inderdaad kunnen. Wij zijn het hier echter niet helemaal mee eens. Na onze ervaring met de tienermoeder hebben wij het idee en het vertrouwen dat de tienermoeders hier wel een weg in kunnen vinden. Ze zijn creatief en als men het niet weet vraagt men hulp bij anderen. Daarnaast laten we op deze manier open op welke wijze ze vorm willen geven aan hun kijkdoos.'

Het 'blind portret' zou ook gelijktijdig vorm gegeven kunnen worden. Men zit dan tegenover elkaar, en tekent elkaar tegelijkertijd.

- *Reactie:* 'Dit zou een goede variatie en toevoeging kunnen zijn op deze opdracht, maar dit was niet de opzet van de keuze die nu is gemaakt. De opdracht zal op de wijze hoe die nu beschreven staan, losstaande uitwerking, ook goed uit de verf kunnen komen. We hebben er daarom voor gekozen de opdracht te laten zoals deze is. Hij staat nu in Engels en Singhalees uitgelegd en zal daardoor ook goed begrepen worden.'

Bij 'de krastekening' maken de stappen, aangegeven met behulp van foto's, de opdracht heel duidelijk.

- *Reactie:* 'Hier hebben we bewust deze keuze in gemaakt. Alleen een uitleg in tekst was niet duidelijk genoeg geweest. Door de stappen geeft het houvast en maakt het de opdracht werkbaar.'

Caro de Bruijn vroeg zich af of de opdracht met de geometrische vorm wel uitdagend en gevarieerd genoeg is.

- *Reactie:* 'Na onze ervaringen denken wij dat de tienermoeders hier wel mee overweg kunnen. Ze zijn creatief en vragen om hulp op het moment dat ze er niet uit komen. Op eigen wijze zal deze opdracht zijn vorm gaan krijgen, iets wat wij van groot belang vinden.'

De opdracht 'waterverf' zou meer sturing kunnen krijgen doormiddel van de toevoeging van een thema.

- *Reactie:* ' Dit zou inderdaad meer sturing kunnen bieden, maar we willen juist niet bij iedere opdracht sturen. Door deze opdracht open te laten ontstaat er in het ideeënboekje ook variatie in meer structurerende en meer open opdrachten. Ervaring heeft ons geleerd dat zij ook met de meer open opdrachten uit de voeten kunnen.

De opdracht 'vingerverven' vraagt om sensorpathisch werken. Is dit haalbaar voor de tienermoeders, komt het niet te dicht bij? Ook zal er sturing gegeven mogen worden betreffende thema, de opdracht is erg breed.

- *Reactie en actie:* 'We weten niet wat het sensorpathisch werken op zal roepen bij de tienermoeders. We hebben op dit gebied geen ervaring opgedaan met hen. We kiezen ervoor om de opdracht wel in het ideeënboekje te laten staan. We vertrouwen er op dat ze de vrijheid voelen om eigen keuzes te maken en deze opdracht niet uit te voeren wanneer ze zich er geen raad mee weten. Aan deze opdracht hebben we wel, als actie ook op de feedback, een thema toegevoegd om de opdracht laagdrempeliger te maken. '

De opdracht 'een cadeau maken voor een ander' vindt Caro de Bruijn erg breed. Men kan gebruik maken van verschillend materiaal en er wordt geen duidelijke richting gegeven. Daarbij legt het plaatje (een pictogram van een cadeau) de lat erg hoog. Hoe wordt een cadeau gezien?

- *Reactie en actie:* 'Wij begrijpen je punt. Toch hebben wij niet het gevoel dat deze opdracht te breed is. Juist de keuze in verschillend materiaal geeft ze de vrijheid alles te mogen pakken en te maken wat ze willen. Daarbij hebben we ervaren dat ze hiermee om kunnen gaan en een keuze uit verschillend soorten materiaal snel kunnen maken. Het pictogram van het cadeau kan echter zeker de lat te hoog leggen. Daarom hebben we ervoor gekozen het pictogram van het cadeau te verwijderen uit het ideeënboekje.'

De opdracht 'maskers maken' zag Caro de Bruijn als erg leuke opdracht.

- *Reactie:* ' Dit bleek in de praktijk ook zeker uit te werken als een plezierige opdracht! Dat hebben we namelijk samen met de tienermoeders mogen ervaren in Sri Lanka. De tienermoeders werden erg blij van deze opdracht en ze hebben er met plezier aan gewerkt! Ze waren erg trots op het resultaat en ze zullen het vast geweldig vinden nog eens een ander masker te maken. '

Reactie van Caro de Bruijn op het ideeënboekje als geheel:

Het ideeënboekje bevat veel plezierige en gevarieerde opdrachten. Mooi gedaan! Daarbij kan het Ma Sevana Home de beeldende opdrachten die al een keer uitgevoerd zijn, nog een keer doen. Het is een zeer bruikbaar boekje voor in de praktijk. De begeleidsters kunnen met behulp van dit ideeënboekje de geboden activiteiten goed oppakken. De beeldende opdrachten zijn allen zorgvuldig overwogen. Het boekje voldeed ook aan de kwaliteitseisen die eraan gesteld waren.

Conclusie en toelichting werkwijze:

Caro de Bruijn heeft deze manier van evalueren als functioneel beschouwd. Het was echter wel veel leeswerk voor haar, wat veel werk met zich meebracht. Wij hebben ervoor gekozen Caro de Bruijn het praktijk project verslag en het praktijkonderzoek verslag vooraf te overhandigen zodat ze zich voor kon bereiden op de evaluatie. Door middel van deze werkwijze was ze goed op de hoogte van het gemaakt werk, de gemaakte keuzes en de methodische en theoretische onderbouwing. Deze informatie had ook door middel van een korte presentatie voorafgaande aan de evaluatie overgebracht kunnen worden. Op die wijze hadden er echter belangrijke zaken over het hoofd gezien kunnen worden. De evaluatie met Caro de Bruijn, als creatief therapeut beeldende zijnde, was de uitgelezen kans om heel inhoudelijk feedback te kunnen krijgen. Dit is op deze wijze ook verworven.

4.2.2 Evaluatie met Nimal van Oort

Zie voor de evaluatie met Nimal van Oort het onderdeel adresgroep (4.1.)
De presentatie en de evaluatie zijn wegens effectiviteit en tijd samengevoegd.

4.2.3 Evaluatie met Judith Brandwagt

Donderdag 20 mei 2010, 20:00 uur.

Na het overhandigen van het ideeënboekje aan Judith Brandwagt is haar gevraagd te reageren op de vormgeving en overzichtelijkheid van het boekje. Door middel van een korte presentatie over de verrichtte werkzaamheden in Sri Lanka en de totstandkoming van het ideeënboekje heeft de evaluatie in een open gesprek plaats gevonden.

Feedback

Het ideeënboekje ziet er aantrekkelijk uit. Het is basic opgebouwd wat het toegankelijk maakt. In de opdrachten zijn er niveau verschillen te zien, waardoor er keuzes gemaakt kunnen worden. Dit maakt dat iedereen er gebruik van kan maken. Er is een keuze om iets uitdagends aan te gaan of juist niet. Hierdoor kan het naar eigen niveau ingevuld worden. De opdrachten zijn allen heel helder beschreven en het ideeënboekje is in zijn totaliteit één geheel. Dit maakt het overzichtelijk en bruikbaar.

De opzet van het materiaal links en de uitleg rechts komt heel goed over. Het is zo gemakkelijk op te pakken en het is goed toepasbaar in de praktijk. Goed opgezet!

Conclusie

De opzet en vormgeving van het ideeënboekje komt eenvoudig en helder over. Dit maakt het werken met het ideeënboekje laagdrempelig en is daardoor heel bruikbaar. Daarnaast ziet het er aantrekkelijk uit en vormen de tekst, de foto's en de lay-out een mooi geheel.

4.2.4 Evaluatie met Maaïke Ruisendaal

Zaterdag 22 mei 2010, 17:00 uur.

Maaïke Ruisendaal, de leek in de evaluatie, heeft zonder enige presentatie of medeweten van het onderzoek het ideeënboekje doorgenomen. Daarnaast beschikt zij over geen enkele (voor) kennis van creatieve therapie (of therapie in het algemeen) of beeldend werken. Er is haar gevraagd het ideeënboekje op eigen wijze en tempo door te nemen en te kijken of alles eenvoudig te begrijpen is.

Feedback

Maaïke Ruisendaal schrok even toen ze de Engelse tekst in het ideeënboekje zag. Naar eigen zeggen is haar Engels niet zo sterk.

Ondanks dit lukte het haar de Engelse tekst en de nadere instructie door middel van foto's in het boekje te begrijpen.

De inleiding maakte het idee van het boekje duidelijk. De opdrachten zijn overzichtelijk en (vooral diegene met foto's) aantrekkelijk. De opbouw is helder en alle opdrachten zijn duidelijk beschreven. Het lijkt haar rustgevend om mee te werken en het kan bij verschillende doelgroepen ingezet worden.

Conclusie

Maaïke Ruisendaal heeft het ideeënboekje als leek, zonder enige informatie voorafgaand aan de evaluatie, duidelijk en goed begrepen. Door middel van de inleiding werd ze op een heldere manier op de hoogte gebracht van de opzet van het ideeënboekje en ze zou er, naar eigen zeggen, zo mee aan het werk kunnen gaan.

Conclusie volledige evaluatie

De evaluatie heeft in zijn geheel veel bruikbare informatie en bevestiging opgeleverd. Het ideeënboekje komt, zoals bedoeld, eenvoudig, duidelijk, aantrekkelijk en bruikbaar over.

Door middel van de evaluatie met Caro de Bruijn is er therapeutisch inzichtelijk en inhoudelijk nog eens kritisch naar het product gekeken. Hieruit zijn nog enige acties naar voren gekomen die verwerkt zijn in het ideeënboekje (praktijkproduct).

De overig personen in de evaluatie groep hebben het ideeënboekje als bruikbaar, kwalitatief sterk en overzichtelijk ervaren. Het werd als zeer toepasbaar in de praktijk gezien. Daarnaast vormde het een (visueel) aantrekkelijk geheel.

Deze evaluatie bevestigt de toegevoegde en bruikbare waarde die het ideeënboekje kan leveren aan het Ma Sevana Home.

Hoofdstuk 5 Samenwerking

Proces

Voorafgaand aan periode C en D studiejaar 2009/2010 en in periode C en D 2009/2010 zijn Ayomi Tegelaar en Saskia Smits, beiden creatieve therapie beeldend studenten, de

samenwerking aangegaan wat betreft het afstudeeronderdeel van de opleiding Creatieve Therapie aan de Hogeschool Utrecht te Amersfoort. Het afstudeeronderdeel bestond uit drie verschillende delen: het praktijkonderzoek, het praktijkproduct en het praktijkproces verslag.

Voor het praktijkonderzoek en praktijkproduct zijn Ayomi Tegelaar en Saskia Smits samen vertrokken naar Sri Lanka voor een periode van twee maanden (februari- april 2010; geheel periode C).

Tijdens de uitvoering van het praktijkonderzoek kwam in de samenwerking al snel naar voren dat er onderling grote verschillen aanwezig waren op het gebied van taal, inzicht, kennis en tempo. Saskia Smits bleek meer tijd nodig te hebben, inhoudelijk niet altijd volledig te zijn en op het gebied van grammatica, zinsopbouw en spelling moeite te hebben. Ayomi Tegelaar was in dit samenwerkingsverband degene die op een hoger niveau functioneerde wat betreft taal, inzicht, kennis en tempo.

Per onderdeel wordt hieronder beschreven wie welke taken concreet heeft uitgevoerd. Belangrijk om daarbij op te merken is dat, ondanks de verschillen, alle resultaten met behulp van beiden tot stand zijn gekomen. Er zijn veel overlegmomenten geweest, de belangrijke beslissingen zijn samen genomen en alle afgeronde documenten die individueel beschreven waren werden door de ander kritisch nagelezen. Op een professionele manier hebben wij onze beider kwaliteiten ingezet om ondanks de verschillen in de samenwerking, het eindproduct en onze samenwerking tot een goed en bevredigend einde te brengen.

Praktijkonderzoek

Deel 1: Onderzoeksopzet

- Eerste opzet: Ayomi
- Aangepaste versie: Saskia en Ayomi
- Eindversie: Ayomi

Deel 2: deelvragen

De deelvragen waren in eerste instantie individueel verdeeld. Dit zag er als volgt uit:

- Deelvraag 1, 3, 5, 7: Saskia
- Deelvraag 2, 4, 6, 8: Ayomi
- Deelvraag 9 is gezamenlijk uitgewerkt.

Na het samenvoegen van de deelvragen, die individueel waren uitgewerkt, werden de inhoudelijke en taalkundige verschillen duidelijk.

Vervolgens heeft Ayomi alle, door Saskia uitgewerkte, deelvragen geheel herschreven op taal (spelling, grammatica, zinsopbouw), inhoud, volledigheid en objectiviteit.

De kern en literatuur die Saskia in eerste instantie had beschreven zijn behouden, maar alle deelvragen zijn wel aangepast op de hierboven beschreven punten.

Deel 3: samenvatting, beantwoording hoofdvraag, conclusie, aanbeveling, discussiepunten en

Dit gehele deel is door Ayomi geschreven. Hiervoor is gekozen doordat dit dan direct een passende stijl en volwaardig niveau aansluitende bij de rest van het document zou bezitten.

- Voorkant, bronnenlijst en kritische check up: Saskia
- Samenwerkingsverantwoording: Ayomi (kleine aanvulling door Saskia)

- Inhoudsopgave, inleiding, dankwoord, samenvattingen (Nederlands, Engels) voor HBO kennisbank, kritische check up en laatste aanpassingen: Ayomi

Uiteindelijke eindregie van het gehele document: Ayomi

Praktijkproduct

- Foto's maken materiaal: Saskia (met kleinschalige bijdrage van Ayomi)
- Keuze beeldende opdrachten: Saskia en Ayomi
- Eenvoudige uitwerking opdrachten: Saskia
- Aanpassing van de uitwerking: Ayomi
- Ontwerp lay- out keuzes: Saskia
- Keuze van lay- out: Saskia en Ayomi
- Praktijkproduct maken: Saskia
- Inleiding en nawoord opstellen: Saskia
- Inleiding en nawoord aanpassen/herschrijven: Ayomi
- Zorg dragen voor correcte afdruk en bundeling: Saskia

Eindregie gehele document: Saskia

Praktijkproject verslag

- Eerste opzet gehele verslag: Saskia
- Compleet verslag herschreven op taal (spelling, grammatica, zinsopbouw), inhoud, volledigheid en objectiviteit: Ayomi
De indeling en basis die Saskia in eerste instantie had beschreven zijn behouden, maar het gehele verslag is wel aangepast op de bovenstaande punten.
- Bronnenlijst, inhoudsopgave, voorblad, plaatsen van voetnoten: Saskia
- Samenwerkingverantwoording: Ayomi (kleine aanvulling door Saskia)

Eindregie gehele document: Ayomi

Zorg dragen voor het afdrukken en bundelen van alle drie de onderdelen: Saskia

Conclusie:

Er kan geconcludeerd worden dat Ayomi's aandeel in de beide theoretische onderdelen, het praktijkonderzoek en het praktijk project verslag, waarover zij ook de eindregie heeft gehad, groter en meer zichtbaar is in het eindresultaat.

Saskia's aandeel was wat betreft het praktijkproduct (ideeënboekje) waar zij de eindregie over had, groter.

Deze taakverdeling getuigde van een professionele indeling waarbij beider kwaliteiten optimaal benut konden worden.

Om de theoretische onderdelen tot een kwalitatief geheel te brengen was daarin ook geen andere keuze mogelijk gezien het aanwezige niveauverschil. Beiden hadden dit graag anders verdeeld, maar deze keuze werd door het aanwezige verschil bepaald.

De keuzes zijn weloverwogen gemaakt, waarbij er veel betrokkenheid en overleg bleef gedurende het gehele proces.

Beider aandeel was onmisbaar in het proces en het uiteindelijke resultaat.

Nawoord

Na twee maanden praktijkonderzoek in Sri Lanka, waar we hebben gewerkt met de tienermoeders in het Ma Sevana Home, kunnen we met trots, het hieruit voortkomende ideeënboekje presenteren.

Dit ideeënboekje kan de tienermoeders en begeleiders in het Ma Sevana Home houvast en sturing geven op het gebied van ontspanning, plezier en keuzevrijheid. Door middel van het ideeënboekje bestaat de mogelijkheid tot het zelfstandig continueren van het beeldend aanbod in het Ma Sevana Home.

In juli 2010 zal het ideeënboekje, namens ons: Ayomi Tegelaar en Saskia Smits, door Nimal van Oort (voorzitter NONA foundation), aan het Ma Sevana Home worden aangeboden.

Daarnaast worden het praktijkonderzoeksverslag en het praktijkproduct aangeboden aan het bestuur van de NONA Foundation. De relevante informatie kan door hen gebruikt worden bij nadere ontwikkeling van het CARE beleid en nieuwe/andere projecten in de toekomst.

Naast de adres- en evaluatiegroep zou dit praktijkproduct (en praktijkonderzoeksverslag) ook zeer bruikbaar kunnen zijn voor andere belanghebbende zoals andere opvangtehuizen, speciaal onderwijs, ziekenhuizen (kinder- en jeugdafdeling) en jeugdzorg. Daarmee is de uiteindelijke groep van belanghebbende ook groter dan alleen de adres- en evaluatiegroep.

Dit praktijkproduct is tot stand gekomen in samenwerking met het Ma Sevana Home, Sarvodaya, Hogeschool Utrecht en het bestuur van de NONA foundation. Zonder de hulp van deze mensen/organisaties had dit onderzoek niet tot stand kunnen komen.

Speciale dank gaat uit naar de volgende personen:

Nimal van Oort (voorzitter van de NONA foundation), Caro de Bruijn (creatief therapeut beeldend), Judith Brandwagt (vormgever), Maaïke Ruisendaal(leek), Mr. Bandula (Sarvodaya), Ms. Mangala (Sarvodaya), Ms. Daya (Ma Sevana Home), Ms. Tharanga (Ma Sevana Home), Robért Feith (consulent HU).

Dankwoord willen wij ook richten aan Han Kurstjens en Robért Feith voor de ondersteuning en toestemming vanuit de Hogeschool Utrecht, waardoor de mogelijkheid ontstond dit praktijkproduct daadwerkelijk te kunnen ontwikkelen.

Als laatste willen wij onze oprechte dank en respect uitspreken voor alle twaalf tienermoeders in het Ma Sevana Home die zo open en meewerkend op het beeldend aanbod gereageerd hebben! Zonder hen hadden wij ideeënboekje dit niet op deze wijze kunnen samenstellen!

Bronnenlijst

Literatuur:

- **Beelen**, F. & Oelers, M. (2009). *Interactief; creatieve therapie met groepen*, Houten: Bohn Stafleu Van Loghum
- **Grabau**, E. & Visser, H. (1982). *Creatieve therapie; spelen met de mogelijkheden*, Houten: Bohn Stafleu van Lochum
- **Grijp**, H. & Kramers, M. (2005). *De kunst van het verwerken; beeldende therapie voor vrouwen met seksueel misbruik en geweld in hun geschiedenis*, Tijdschrift voor Creatieve Therapie, nummer 2
- **Haeyen**, S. (2007). *Niet uitleven maar beleven, beeldende therapie bij persoonlijkheidsproblematiek*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- **Schweizer**, C. (2001). *In beeld, doelgroepgerichte behandelmethodes van beeldend therapeuten*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum
- **Schweizer**, C. (2009). *Handboek Beeldende Therapie; uit de verf*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- **De Wit**, J. Slot, W. & **Van Aken**, M. (2007). *Psychologie van de adolescent*, Baarn: HB uitgevers.
- **Smeijsters**, H. (2003). *Handboek Creatieve Therapie*, Bussum: Uitgeverij Coutinho

Bijlagen

- Bijlage 1: Brief van de NONA foundation
- Bijlage 2: Urenverantwoording Saskia Smits
- Bijlage 3: Urenverantwoording Ayomi Tegelaar
- Bijlage 4: Procesverslagen beeldende lessen Ma Sevana Home
- Bijlage 5: Beeldende componenten schema's beeldende lessen
- Bijlage 6: Uitwerking gekozen beeldende opdrachten
- Bijlage 7: Fiattering Oriëntatie en plan van aanpak

Bijlage 1

Brief van NONA Foundation

Bijlage 2

Urenverantwoording Saskia Smits

Praktijkonderzoek, praktijkproject en ideeënboekje

Activiteit	Omschrijving	Aantal uren
Periode A en B		
Contact met school	September; Sri Lanka mogelijk vanuit studie?	3
Brainstorm	Periode A en B	20
Formulieren invullen	Vrijwilligers formulieren voor Sri Lanka	4
Contact met Sri Lanka	Mail contact	4
Reisvoorbereiden	Tickets, vaccinatieprikken	8
Business meeting	Eetafspraak met NONA Foundation	4
Literatuur lezen	Cultuur boeken, studieboeken, etc.	14
Probleemstelling schrijven	Begin maken van probleemstelling	3
Consult	Robert Feith	1
	<i>Totaal:</i>	<i>61</i>
Periode C		
C1		
Probleemstelling schrijven	Vanuit consult verder werken	4
Planning maken	Week planning voor het onderzoek	2
	<i>Totaal:</i>	<i>6</i>
C2		
Literatuur lezen	Boeken globaal doorgenomen	4
Consult Robert Feith	Probleemstelling doorspreken	1
Evaluatie groep	Brainstorm, bellen en opzet mail	1
Business meeting	Nimal van Oort en Djoeri van Oort	3
Probleemstelling	Verder werken	2
	<i>Totaal:</i>	<i>11</i>
C3		
Vorbereiden reis	Schoolwerk verzamelen, bundelen, printen	2
Consult	Uitwerking van consult in onderzoeksoptet	1
	<i>Totaal:</i>	<i>3</i>
Voorjaarsvakantie		
Business meeting	Met miss. Mangala, Sarvodaya	2
Business meeting	Met miss. Shanti, Sarvodaya	1
Business meeting	Met mr. Bandula, Sarvodaya	2,5
Bezoek	Eerste bezoek Ma Sevana Home	1
Studeren	Deelvragen	6
Werken	Ma Sevana Home	13
	<i>Totaal:</i>	<i>25,5</i>
C4		
Werken	Meekijken in het Ma Sevana Home	10
Studeren	Brainstorm opdrachten product	2,5
Beeldend aanbod	Aan de tienermoeders van het Ma Sevana Home	4
	<i>Totaal:</i>	<i>14,5</i>

C5		
Studeren	Deelvragen	7
Inkopen	Materiaal voor de beeldende activiteiten	2
Beeldend aanbod	Ma Sevana Home	5
	<i>Totaal:</i>	<i>14</i>
C6		
Studeren	Deelvragen	12,5
Studeren	Samenstellen evaluatiegroep	1
Beeldend aanbod	Ma Sevana Home	5,5
	<i>Totaal:</i>	<i>19</i>
C7		
Studeren	Alles doornemen	5
Studeren	Stukken aanpassen/herschrijven	5
Studeren	Praktijk Project verslag	5
	<i>Totaal:</i>	<i>15</i>
C8		
Fotograferen	Beeldend materiaal voor ideeënboekje	1
Studeren	Beeldende ideeën uitwerken in stappen	7
Beeldend aanbod	Ma Sevana Home	4
Studeren	Praktijk project verslag	7
	<i>Totaal:</i>	<i>19</i>
C9		
Business meeting	Mangala; vertaling beeldende ideeën	1
Inkopen	Materiaal voor het Ma Sevana Home	2
Studeren	Beeldende ideeën uitwerken in stappen	2
Beeldend aanbod	Ma Sevana Home	5
Fotograferen	Beeldende ideeën in stappen	1
	<i>Totaal:</i>	<i>11</i>
C10		
Fotograferen	Beeldende ideeën in stappen	1
Foto's bewerken	Formaat, kleur etc. aanpassen	3
Beeldend aanbod	Ma Sevana Home	7
	<i>Totaal:</i>	<i>11</i>
D2+ mei vakantie		
Studeren	Bijschrijven/aanpassen deelvragen	8
Instaleren	Juiste digitale programma's voor Singhalese tekst	4
Lay-out	Opzoek naar een juiste lay-out	3
Studeren	Praktijk project verslag	13,5
Business meeting	Lay-out/ evaluatie samen doorspreken	3
Product	Pagina's maken	11
Plannen business meetings	Evaluaties met evaluatie groep plannen/mailen	1,5
	<i>Totaal:</i>	<i>44</i>

D3		
Product	Lay-out verzorgen	5
Evaluatie	Caro de Bruijn	3
Evaluatie	Verwerken in verslag	4
	<i>Totaal:</i>	<i>12</i>
D4		
Product	Druk klaar maken	1
Studeren	Praktijk project verslag	13
Evaluatie	Judith Brandwagt	1
Evaluatie	Verwerken in verslag	1
Business meeting	Robert Feith	1
Studeren	Onderzoek doornemen	7
Product	Beoordeling druk en aanpassing	1
Evaluatie	Maaïke Ruisendaal	1
Evaluatie	Verwerken verslag	0.5
	<i>Aantal:</i>	<i>26.5</i>
D5		
Doorspreken	Laatste dingen samen doorspreken	3
Onderzoek nalopen	Alles doornemen en kritisch bekijken	5
Verslagen	Punten op de i zetten	3
Onderzoek en project verslag	Druk klaar maken en afdrukken	2
	<i>Totaal:</i>	<i>13</i>
	Totaal aantal uren	305.5

Bijlage 3

Urenverantwoording Ayomi Tegelaar

Activiteit	Omschrijving	Aantal uren
Eerste officiële check voor kansen voor onderzoek	Eerste plan geopperd en besproken met deskundige (psychiater, voorzitter Nona Foundation) over mogelijk onderzoek in Sri Lanka op de Nona dag. (mei 2009)	1
Informatie Ma Sevana Home inwinnen	Gesprekken met ervaringsmedewerkers, website, folders lezen.	2
Eerste onderzoeksopzet	Opstellen en uitschrijven van eerste onderzoeksopzet voor voorzitter van Nona	2
Bijwerken onderzoeksopzet	Aanpassen en aanvullen	1
Overleg met voorzitter Nimal (Nona Foundation)	Mailing, aantal telefoongesprekken, business meeting om zo concreter vorm te geven aan het onderzoeks idee. Mei t/m september 2009	10
<i>Totaal aantal uur</i>		<i>16 uur</i>
Periode A en B		
Contact met docenten HU	September; Sri Lanka mogelijk vanuit studie?	3
Brainstorm onderzoeksmogelijkheden	Periode A en B (gesprekken)	18
Contact met Sri Lanka	Mail contact	4
Invullen van Engelse Volunteer Forms voor Sarvodya (organisatie Sri Lanka)	Individueel invullen+ afspraak met Saskia om formulieren samen door te nemen en verder in te vullen.	4
Reis voorbereiden	Tickets boeken, laten inenten bij GGD.	8
Afspraak Nona Foundation	Eetafspraak om plannen voor te leggen	4
Literatuur lezen	Cultuur boeken, studieboeken, etc.	14
Probleemstelling schrijven	Begin maken van een probleemstelling	2
Consult	Robért Feith	1
<i>Totaal aantal uren periode A&B</i>		<i>58</i>
Periode C		
C1		
Probleemstelling schrijven	Vanuit consult verder werken	3
Onderzoeksplanning	Gedetailleerde planning per week betreffende het onderzoek	1
C2		
Business meeting met Nimal en Djoeri (Nona)	Overleg over onderzoek Sri Lanka	3
Skypen met Saskia	Overleg over taken	½
Literatuur lezen		1
Consult met Robért	Consult over onderzoeksopzet en product	1
C3		
Vorbereiding reis betreffende onderzoek	Selecteren van literatuur, artikelen en map aanleggen met alle relevante studiehandleiding.	2
Mailing met Bandula		½
Voorjaarsvakantie		
Afspraak met Mangala	Informatie gekregen over Sarvodya als organisatie-	2

(International Office)	algemeen	
Afspraak met Shanti (Suwasetha)	Gesprek over het tienermoederhuis, uitleg doelgroep, regels en afspraken.	1
Afspraak met Bandula (International Office)	Gesprek over onderzoek, wensen, algemene zaken, regels en planning	2
Bezoek tienermoedertehuis (Ma Sevana Home)	Eerste rondleiding gehad waarbij we een aantal tienermoeders en baby's ontmoet hebben. Daarnaast hebben we alle ruimtes kunnen zien.	1
Studiewerkdag op kantoor	Urenverantwoording verder uitwerken, onderzoeksopzet aanpassen, deelvraag twee ; start beantwoording (woensdag en donderdag)	7
Eerste 'werkdagen' in het Ma Sevana Home	Kennismaking met medewerkers, observeren, contact maken, mee eten (donderdag en vrijdag)	13
C4		
Meelopen- en kijken in het Ma Sevana Home	Woensdag en vrijdag verschillende lessen bijgewoond ter nadere kennismaking en observatie.	9
Werken aan het onderzoek	Plan van aanpak voor praktijkproduct uitgeschreven.	5
Eerste beeldende sessies in het Ma Sevana Home	Vorbereiding, aanbod uitvoeren en evaluatie in verslagvorm en gesprek.	5
C5		
Studeren op kantoor	Deelvragen uitgewerkt, beeldende ideeën verder aangevuld.	7
Beeldend materiaal inkopen	In een groot warenhuis verschillende materiaal gezocht, geïnventariseerd en aangeschaft	3
Tweede beeldende sessie in Ma Sevana	Vorbereiding, aanbod uitvoeren, lange evaluatie in verslagvorm en gesprek	6
C6		
Studeren op kantoor	Laatste deelvragen beantwoorden + document samenvoegen.	4
Derde beeldende sessie in Ma Sevana Home	Vorbereiding, uitvoering, evaluatie	5 ½
Engelse literatuur lezen	Doorlezen van Engelse vakliteratuur en relevante stukken screenen.	½ uur
Opstellen evaluatiegroep	Nadenken, overleggen en opstellen van evaluatiegroep voor het product	½ uur
C7		
Studeren op kantoor	Gehele document kritisch bekijken en doorlezen. Aanpassingen aanbrengen/uitlichten en samen bespreken met Saskia.	8
Verslag schrijven voor de NONA dag	Verslag schrijven wat gepresenteerd kan worden op de NONA dag a.s. 28 maart. Proces van de tienermoeders in kaart gebracht en foto's bijgevoegd.	3
C8		
Studeren op kantoor	To- Do- List voor het onderzoeksverslag opstellen, overleg studieaanpak (meerdere malen), deelvragen gedeeltelijk herschrijven, samenvattingen deelvragen herschrijven, beeldende opdrachten selecteren op geschiktheid en uitwerken in Engels, nieuw document met	20

	herschrijvingen opstellen & document met verschillen herzien.	
Vierde beeldende sessie Ma Sevana Home	Vorbereiding, uitvoering en evaluatie	5
C9		
Beeldend materiaal inkopen	Beeldend materiaal selecteren en inkopen	2
Studeren	Werken aan het onderzoeksverslag, lay- out aanpassen, stukken herschrijven, geheel tot een document maken.	5
Ma Sevana Home	Vorbereiding, meehelpen bakken en contact versterken	5
C10		
Beeldende activiteit in Ma Sevana Home + afscheid	Uitvoeren en evalueren beeldende activiteit. Nieuwjaar vieren met de tienermoeders en afscheid nemen	9
Werken aan onderzoeksverslag	Gedeelten van deelvragen herschrijven, verbindingen schrijven, indeling verder verfijnen	4
Materiaal fotograferen voor product		½
<i>Totaal aantal uren periode C</i>		145
Periode D		
D1		
Werken aan onderzoeksverslag	Continueren van het herschrijven van deelvragen, takenlijst voor Saskia opstellen	3
Meivakantie		
Onderzoeksverslag doorlezen	Geheel onderzoeksverslag opnieuw kritisch doorlezen	1
Werken aan onderzoeksverslag	Herschrijven deelvragen, samenvatting, conclusie, aanbeveling, discussie en dankwoord schrijven. Na alle aanpassingen en nieuwe stukken document wederom kritisch doorlezen en nakijken op spelling en grammatica.	10
Werkoverleg	Bepaling lay- out van product, planning, onderzoeksverslag	2 ½
Praktijkproduct verslag doorlezen	Kritisch doorlezen en van feedback voorzien	1
D3		
Werken aan onderzoeksverslag	Herschrijven deelvraag negen, deel drie nakijken en aanpassen, inhoudsopgave maken, controleren op spelling	9
Evaluatie product met beeldend therapeut	Vorbereiden, evaluatiegesprek over het product met beeldend therapeut houden en evalueren.	2 ½ uur
Presentatie product aan adresgroep (tegelijktijd evaluatie)	Vorbereiden, printen, nakijken, uitvoeren en aantekeningen maken	5
Aanpassen introductie en nawoord product	Aanpassingen maken en mailen	1
D4		
Uitwerken adresgroep	Digitale uitwerking	½

productpresentatie en feedback		
To- do- list maken onderzoeksverslag	Lijst opstellen van punten die nog gedaan moeten worden voor het onderzoeksverslag	½
Onderzoeksverslag uitprinten en nalezen op spellingsfouten		1 ½
Mailing	Verschillende mailingmomenten met Saskia betreffende onderzoek, bronnen, praktijkproject, gang van zaken en dergelijke	1
Afspraak/etentje met bestuur van de NONA foundation	Bespreken van onderzoeksverslag, resultaten, ervaringen en product met verschillende deskundigen. Bruikbaarheid in toekomst wordt ook nader besproken.	3
D5		
Onderzoeksverslag definitief nakijken en aanpassen	Onderzoeksverslag definitief en intensief nalezen en aanpassen waar nodig op spelling, grammatica en inhoud.	8
Inhoudsopgave aanpassen en nawoord schrijven		½
Bronnen opzoeken en compleet maken		1
Werkoverleg laatste punten onderzoeksverslag en aanpak praktijkproduct- verslag	Werkoverleg met Saskia om belangrijke zaken kort te sluiten en te bekijken wat er nog gedaan moet worden. Daarnaast een beslissing nemen over wat te doen met het praktijkproduct- verslag (wel/niet geheel herschrijven)	3
Praktijkproject verslag geheel aanpassen/herschrijven	Verslag kritisch nalezen, aanpassen en herschrijven op taalgebied (spelling, grammatica, zinsopbouw), inhoud, volledigheid en objectiviteit, waardoor de professionaliteit en kwaliteit verbeterd wordt.	27
Praktijkproject verslag kritisch nalezen	Laatste kritische check en laatste fouten eruit halen	2
Samenvattingen praktijkonderzoeksverslag schrijven	Samenvattingen van het praktijkonderzoek in het Nederlands en Engels schrijven voor de HBO kennisbank	3
Definitieve check up voor alle in te leveren documenten	Praktijkonderzoeksverslag en praktijkproject verslag aan laatste check onderleggen en alle bestanden en bijlagen volledig en printklaar maken	1
<i>Totaal aantal uren periode D</i>		<i>87</i>
Totaal aantal uren	Totaal aantal bestede uren aan voorbereiding, uitvoering en verslaglegging van praktijkonderzoek, praktijkproject en praktijkproject verslag	306 uur

Bijlage 4

Procesverslagen Beeldende lessen Ma Sevana Home

Procesverslag eerste beeldende sessie in het Ma Sevana Home.

Aanwezigen: 11 meiden

Datum: 6 maart 2010

Aanbod:

Het aanbod deze week bestond uit twee keuzes:

- Met een krijtje grote lussen tekenen op een papier en later de ontstane vlakken inkleuren met verschillende kleuren.
- Kies je favoriete dier en teken deze in een landschap naar keuze.

Algemeen:

Tijdens de uitleg van de keuzemogelijkheden, die vertaald werd door Ms. Tharanga (medewerkster Ma Sevana Home), leek iedereen de twee keuzemogelijkheden snel te begrijpen. Echter bleek al snel dat er waarschijnlijk in de vertaling wat miscommunicatie was geweest, want verschillende meiden waren bezig met een landschap. Wat ons betreft was dit prima, omdat de doelen (bieden van ontspanning, plezier, eigen keuzes mogen maken) zo ook gerealiseerd konden worden en het ook goed is om het proces het proces te laten zijn.

Opvallend was dat sommige meiden heel lang en geconcentreerd bezig waren en anderen sneller klaar waren. Een aantal heeft beiden opdrachten gedaan, anderen kozen voor een van de twee.

Wij deden mee en zaten tussen de meiden. De sessie heeft twee uur geduurd en iedereen had haar werk afgerond. We hebben afgesloten met een 'uitstalling' van al het gemaakte werk op de grond waar wij met zijn allen omheen stonden. Via pictogrammen en Singhalese/ Engelse woorden daarbij geschreven hebben we proberen te achterhalen wat ze van het aanbod vonden. Allen kozen voor 'great' ☺ uit de opties 'great', 'oké' en 'boring'. We sloten samen af met thee, banaantjes en cake.

Werkwijze:

De meeste meiden gingen eerst schetsen met potlood. Een aantal gebruikte ook veelvuldig een gum of begonnen op een andere vel opnieuw. Er was een soort van angst om iets direct op papier te zetten. De oefening met lossen lussen was daarom wat spannend. Eén meisje (A) durfde het aan en heeft zo nog wat andere meiden kunnen aansporen.

Veel werkte niet direct met het krijt op het papier, er moest eerst nauwkeurig een opzet gemaakt worden. Hierbij waren een aantal ook erg bezig met het werk van anderen in de zin van hun eigen werk met ander werk te vergelijken. Ieder had zijn eigen plekje in de ruimte, maar veel zaten/ lagen dicht bij elkaar in een groepje. Ieder had een krant waarop het vel papier lag waarop ze konden tekenen. Iedereen lag of zat te tekenen. Er hing een lossen sfeer waarin er ruimte was voor concentratie, maar ook voor tussendoor kwebbelen. Het waardeoordeel (mooi/lelijk) leek erg van belang te zijn. Sommige waren niet tevreden, anderen wel.

Samenwerking:

In eerste instantie werkte ieder voor zichzelf. Naarmate het proces vorderde en sommigen eerder klaar waren dan anderen, ontstond er ook samenwerking. Sommigen gingen anderen helpen met de afrondingen en dit ging heel gemoedelijk en haast vanzelfsprekend. De

meiden durven wat meer contact te maken met ons, want ook wij maakten deel uit van de samenwerking en ze kwamen regelmatig kijken en/of reageren op ons werk. Er heerste een saamnhorige sfeer waarbinnen een ieder haar weg kon vinden.

Houding:

De houding van de meiden was enthousiast en ook even wat zoekende zo' n eerste keer. Wat verwachten wij van hen? En wat was precies de bedoeling? Ze zijn gewend aan ouderwetse lessen met een juffrouw als autoriteit.

Onze houding naar hen was uitnodigend, meewerkend, vriendelijk en gelijkwaardig. Voor hen was dit anders. Ze zijn deze vrijheid niet gewend en leken even wat zoekende daarin. Toch vonden ze snel hun weg en leken de ruimte en vrijheid die wij hun gaven een welkome afwisseling te vinden in het 'strakke wekelijkse regime'. Bijzonder om de meiden zo zichtbaar te zien genieten van iets nieuws.

Procesverslag tweede beeldende sessie in het Ma Sevana Home

Aanwezigen: 9 tienermoeders

Datum: 13 maart 2010

Aanbod:

Mozaïek met papier. Silhouetten (olifant, vlinder, poes, schildpad, bloem, geometrische vormen) op A3 papier inplakken met zelf gescheurd gekleurd papier. Als men klaar is kan er met kleurpotlood de omgeving worden gekleurd.

Algemeen:

Toen we binnen kwamen rond een uur of 13:15 zaten de tienermoeders allemaal voor de tv. De tv ging direct uit. We wilde ze niet meteen uit hun bezigheid halen en hebben aangegeven dat de tv aan kon blijven staan en dat we wel even zouden wachten.

Om half twee zijn we aan de slag gegaan. Met een voorbeeld was al snel duidelijk wat de activiteit van vandaag was. Langzaam aan ging iedereen aan tafel aan het werk. Ze konden zelf een silhouet en kleuren kiezen en ging ieder voor zich aan de slag.

Lang (ongeveer twee uur) werd er geconcentreerd gewerkt. Sommige keken bij de activiteit wat tv en andere waren helemaal gericht op het werk. Wij deden mee en zaten bij ze aan tafel.

Bijna aan het eind van de activiteit kwam er een begeleidster binnen. Wat we er uit op konden maken was dat ze niet helemaal tevreden was met het resultaat van sommige tienermoeders. Soms zat er nog wit tussen de gekleurde papiertjes en het kleuren met de potloden was te gekrast. Ze ging sommige tienermoeders helpen of maakte het werk af. Dit was in onze ogen wat jammer omdat wij graag de tienermoeders hun eigen ding willen laten doen. Niks is goed of slecht.

Aan het einde van de activiteit hebben we gevraagd om de beleving middels het briefje met pictogrammen, Singhalese en Engelse woorden. Veel gaven aan het great te vinden. Eén van de tienermoeders gaf aan dat het oké was.

Werkwijze:

De tienermoeders pakte hun nodige materiaal en zochten hun plekje aan tafel. Ze konden allemaal kiezen voor een silhouet en leken hier geen moeite mee te hebben. Zoals we in het voorbeeld hadden laten zien kon iedereen zijn eigen manier van werken kiezen. Stukjes papier dicht op elkaar, wat van elkaar af, allemaal één kleur of verschillende kleuren. Elke

tienermoeder had haar eigen werkstijl. Er werd gebruik gemaakt van kleine stukjes papier, wat grotere stukjes. Dicht op elkaar plakken of wat verder van elkaar vandaan.

Bijna iedereen was vooral met zijn eigen werk bezig. Zo af en toe lieten ze elkaars werk zien en reageerde daarop met mooi.

De keus in het inkleuren van de achtergrond bleek niet echt over te komen. Iedereen was pas klaar als de achtergrond ook met potlood een kleur had gekregen. Het werk dat af was werd op een stapel gelegd. Er werd niet op elkaar gewacht en toen iedereen klaar was waren er sommige al ergens anders of waren tv aan het kijken. Een gezamenlijke afsluiting kwam later met thee en een koekje.

Samenwerking:

Aan één tienermoeder werd om hulp gevraagd. De ander had er dan even geen zin in of moest even wat anders doen. Zij was al klaar met werken en leek er lol in te hebben waardoor ze er waarschijnlijk werd bijgeroepen. Ook hielp zij voor de tweede keer Ayomi al mee met haar werk, voordat zij zelf klaar was het haar werk. Ze lijkt het erg prettig te vinden om mee te helpen en is heel aanhankelijk en vrolijk.

Tussen het werken door werd er onderling wat gekletst.

Houding:

Toen het voorbeeld op tafel lag ging alle meiden vrij snel aan de slag. Het bleek duidelijk te zijn en konden aan het werk. Ze zaten rustig aan tafel te werken. Het leek er een beetje op dat het als een verplichting voelde. Ze gingen netjes aan het werk en deden wat er gevraagd werd.

Wij hebben meegedaan. Hadden een open houding, waren vriendelijk en gelijkwaardig. Dit lijkt hun de vrijheid te geven om gewoon aan de slag te gaan en niet te vragen naar goed of fout.

Procesverslag derde beeldende sessie Ma Sevana Home
--

Aanwezig: 11 meiden

Datum: 20 maart 2010

Aanbod: *onderwaterlandschap* maken.

Ieder maakt een onderwaterdier met materiaal naar keuze (waterverf, papier, oliekrijtjes, kleurpotlood). Hierbij kun je denken aan een vis, schildpad, dolfijn, walvis, krab etc. Wanneer het dier, of meerdere dieren afgerond is/zijn, dan kan deze uitgeknipt worden. Op een grote blauwe plastic vuilniszak (de 'oceaan') , die bevestigd is aan de muur, worden vervolgens alle onderwaterdieren samengebracht tot één geheel.

Algemeen:

De meiden leken blij en enthousiast om weer met ons aan de slag te gaan. Deze keer was Ms. Tharanga ook weer aanwezig, waardoor communiceren weer wat gemakkelijker was. We hadden tijdens de uitleg ook een aantal Singhalese woorden opgezocht en meegenomen in de uitleg. Daarnaast hadden we een voorbeeld met verschillende materiaaltechnieken

meegenomen en deze ter plekke gedemonstreerd. De uitleg leek vrij snel duidelijk en iedereen zocht een eigen plekje in de gymzaal. Er kon gebruik gemaakt worden van verschillend materiaal en ieder kon zelf kiezen hoeveel onderwaterdieren ze wilde maken. De sfeer was gemoedelijk en geconcentreerd. Het leek ook of ze minder hun eigen werk met anderen aan het vergelijken waren wat resultaat, en waardeoordeel daarbij, betrof. Wanneer iemand klaar was kon zij haar eigen dier(en) bevestigen op de grote blauwe plastic vuilniszak die aan de muur hing. De zak stelde de oceaan voor en diende als leefomgeving voor de onderwaterdieren. De meiden zochten vol trots een plekje uit voor hun dier(en) en samen vormde het onderwaterlandschap een kleurrijk geheel. Allen gaven aan de opdracht 'great' gevonden te hebben.

Werkwijze:

Ieder ging eerst haar dier schetsen met een schetspotlood. De gum werd hierbij soms gebruikt. Vervolgens kozen zij voor een ander materiaal om hun dier kleur te geven. Oliekrijt werd daarbij het meest gebruikt. Sommigen gebruikten ook de waterverf. Er lagen ook sponsjes om mee te schilderen, maar die werden door de meiden niet gebruikt. Zij gebruikten allemaal de fijnere kwastjes om mee te schilderen. Stap voor stap werd het dier van kleur voorzien. Daarna knipten zij de dieren secuur uit en plakten deze vol trots met tape vast op de 'plastic oceaan' aan de muur.

Samenwerking:

Tijdens deze opdracht zat iedereen dicht bij elkaar, maar werkte ieder voor zichzelf. Er werd tussendoor wel wat contact met elkaar gemaakt, maar er was ook veel concentratie voor het eigen werk aanwezig. Zelfs het meisje dat alle vorige sessies ook anderen hielp richtte zich nu alleen op haar eigen werk. Het eindresultaat was een kleurrijk geheel waar alle dieren samenkwamen.

Er leek tijdens het werken en het ontstaan van het eindresultaat wederom een gevoel van samenhang te zijn.

Houding:

De meiden waren wat enthousiast, maar ook wat afwachtend in het begin. Dit resulteerde na de uitleg al snel in actie, concentratie en plezier. Ook wij waren in onze rol van therapeut wederom uitnodigend, meewerkend, gelijkwaardig en vriendelijk. Het meedoen met de opdracht lijkt voor hen de drempel tot lekker werken te verlagen. Dit vergroot voor hen, naar ons idee, ook het gevoel van gelijkwaardigheid. Ze lijken ook wat meer contact met ons te durven maken nu ze meer aan ons gewend zijn. Ze leken bij het zien van het eindresultaat, en hun eigen werk wat daarin bijdroeg, allemaal trots. Wij hadden het idee dat ze tijdens de opdracht opbloeden en de activiteit als plezierig ervaren hebben.

Procesverslag vierde beeldende sessie in het Ma Sevana Home
--

Aanwezigen: 10 tienermoeders

Datum: 03 april 2010

Aanbod:

Maak een tekening die je vrolijk maakt. Hiervoor kan verschillend materiaal gebruikt worden. (papier, gekleurd papier, verf, sponsjes, kwastjes, krijt, potloden, scharen, lijm)

Algemeen:

Bij binnenkomst moesten nog een paar tienermoeders eten en daar hebben we op gewacht. Met z'n alle zijn we naar de gym/new building gelopen. Nadat alle spullen waren neergelegd zijn we begonnen met de uitleg. Maak een tekening die je vrolijk maakt. Vrij snel ging iedereen aan de slag en zocht zijn eigen materiaal bij elkaar.

Ongeveer anderhalf uur heeft iedereen geconcentreerd gewerkt. Eén iemand zat alleen de rest in groepjes of in tweetallen. Eerst zijn de tienermoeders aan de slag gegaan. Nadat ze allemaal bezig waren en hun idee aan het uitwerken waren zijn de begeleiders gaan meedoen. Dit om er voor te zorgen dat ze niet als voorbeeld werden gebruikt.

Aan het einde van de activiteit zijn alle werkstukken even bij elkaar gelegd. De tienermoeders hebben ieder aan kunnen geven, via het pictogrammen papier, wat ze er van vonden. Iedereen vond het great op één na, zij vond het boring. De vorige keer liet zij weten het oké te vinden. Aan haar werkwijze is dit niet zichtbaar. Ze is geconcentreerd aan het werkt en gebruikt een hele eigen manier van werken.

Werkwijze:

Bij de uitleg is er niet meer uitgelegd dan de opdracht, maak een tekening die je vrolijk maakt en gebruik daarbij het materiaal dat je zelf wilt. Dit om te kunnen observeren wat de tienermoeders met een opdracht doen die geen richtlijnen met zich mee brengt.

Al snel gingen de tienermoeders aan de slag. Ieder pakte zo zijn eigen materiaal en ging samen zitten of alleen. Sommige wisten al snel wat ze wilde maken en andere waren nog zoekende. Met wat hulp en voorbeelden van andere tienermoeders konden ze ook aan de slag.

Er werd geconcentreerd gewerkt en ieder gebruikte zo zijn eigen materiaal. Er werd gebruik gemaakt van verf, krijt, kleurpotloden en/of gekleurd papier. Van het gekleurd papier werden er bloemen geknipt en die werden vorm gegeven in een vaas. Andere schetste eerst een tekening en vulde deze in met verf, kleurpotloden en/of krijt.

Samenwerking:

Sommige werkte samen en andere alleen. Er was een gemoedelijke sfeer waar ieder zijn eigen weg kon gaan.

Houding:

Alle tienermoeders leken snel hun weg te vinden en gingen aan de slag. Twee werkten aan een tafel en de rest zat op de grond. Ze waren rustig aan het werk.

Wij, de begeleiders, hebben gewacht met het opstarten van eigen werk. Dit om te voorkomen dat de tienermoeders ons als voorbeeld gebruikte. Nadat iedereen bezig was hebben wij ook een start gemaakt met eigen werk.

Het is van belang dat er goed wordt opgelet hoe je als begeleider in de ruimte aanwezig bent. Saskia liep soms wat rond dat als erg controlerend over kan komen. Ook meteen te hulp schieten kan te controlerend zijn. Bied ze de ruimte, tijd en laat ze hun weg erin vinden.

Procesverslag vijfde beeldende sessie Ma Sevana Home

Aanwezig: 10 meiden

Datum: 13 april 2010

Aanbod: *Maskers maken.*

Er zijn vier sjablonen van maskers. Ieder kan er hier eentje uit kiezen. Het sjabloon wordt vervolgens overgetrokken op papier. Wanneer dit gedaan is kan het masker vervolgens versierd worden met al het materiaal (stiften, linten, crêpe papier, gekleurd papier, potloden, oliekrijt, stickers, schetspotloden) wat op tafel ligt. Zo heeft ieder de mogelijkheid om een geheel 'eigen creatie' maken.

Algemeen:

De meiden leken goede zin te hebben om maskers te maken. Ze waren nieuwsgierig en probeerden

voor de uitleg al verschillende sjablonen uit. Het concept van het sjabloon overtrekken begrepen ze goed. Wat ze er vervolgens mee konden leek voor sommigen wat lastiger. Met wat extra uitleg werd dit al snel duidelijk. De meiden waren geconcentreerd aan het werk. Voor sommigen leek het resultaat, in de zin dat het mooi moest zijn, weer wat belangrijker te zijn en er werd soms dan ook om bevestiging daarin gevraagd. Ieder heeft trots haar masker opgezet toen deze af was en een aantal heeft zichzelf ermee ook in de spiegel bewonderd.

Werkwijze:

Ieder zocht eerst een sjabloon uit. Er waren er vooral twee geliefd en de meiden moesten dus even wachten op elkaar, aangezien er van elk sjabloon een was. Eerst werd het sjabloon met schetspotlood omtrokken op een wit vel. Vervolgens werd de vorm met een schaar uitgeknipt. Daarna kon het decoreren beginnen! Sommigen waren hier even zoekende in, maar al snel wist ieder wel wat tussen het materiaal te vinden. De gekleurde viltstiften (nieuw in ons assortiment) leken erg geliefd. Daarnaast werden ook de gekleurde stickertjes veel als extra decoratie gebruikt. Opvallend was dat er veel effen kleuren gebruikt werden. Sommigen gebruikten meerdere kleuren en verschillende vormen zoals vlakken, stippen en lijnen.

Het resultaat was een tiental kleurrijke maskers, waarvan er geen een gelijk was. Sommigen waren qua vormgeving hetzelfde, maar dan was er wel een andere kleur gebruikt. Of er waren dezelfde kleuren gebruikt, maar de vorm van het masker was anders. Zo had ieder echt haar eigen masker.

Samenwerking:

Deze opdracht werd vooral individueel uitgewerkt.

Bij het laatste stadium, het maken van een verbinding om het masker daadwerkelijk te kunnen dragen, hielpen ze elkaar (licht gestuurd in deze richting door een van de therapeuten) met de uitleg hiervan. Degene die al klaar waren lieten zien hoe ze de verbinding gemaakt hadden en brachten op deze manier de benodigde informatie om verder te kunnen over.

Het resultaat, en het dragen van de maskers, leek bij allen een lach op het gezicht te toveren.

Houding:

De meiden waren enthousiast en hadden ook aan de begeleiders aangegeven graag iets creatiefs met ons te willen doen.

Ze starten allen snel en leken allemaal tevreden met hun eindresultaat. Ze showden hun maskers aan elkaar, aan ons als therapeut en sommigen bekeken zichzelf ook in de spiegel.

Onze houding was meer teruggetrokken, doch vriendelijk, uitnodigend en behulpzaam.

Bewust hebben wij gewacht met het maken van een start tot ieder zijn sjabloon af had en al gestart was het decoreren. Op deze manier waren ze minder bezig met ons werk als toonaangevend 'voorbeeld'.

De opdracht leek als plezierig ervaren te zijn. Negen meiden gaven aan het erg leuk gevonden te hebben, één meisje vond het oké.

Bijlage 5

Beeldende componentenschema's beeldende lessen Ma Sevana Home

Bijlage 6

Uitwerking gekozen beeldende opdrachten

Favoriete dier

Kies je favoriete dier en teken deze in een landschap naar keuze doormiddel van krijt.

Doel

Een eigen keus mogen maken

Op eigen wijze iets vorm geven

Materiaal

Krijt

Papier

Toelichting

Het is van belang dat de ruimte en mogelijkheid wordt gevoeld om een eigen dier te kiezen en deze op eigen wijze vorm te geven. Daarbij kan en mag de tienermoeder een eigen plek zoeken in de ruimte om hiermee aan de slag te gaan.

Houding begeleider

Uitnodigend, uitdagen, meewerkend, vriendelijk en gelijkwaardig.

Krullen kleuren

Uit de losse hand krullende beweging maken op papier en de vakken die ontstaan inkleuren.

Doel

Leren loslaten van resultaat

Via de toevalstechniek de basis laten ontstaan

Materiaal

Papier

Krijt.

Toelichting

Door het krijtje zonder na te denken op papier te zetten en krullen te tekenen 'moet' de tienermoeder het resultaat los gaan laten. De controle over het werken is er even niet en zal vragen om durf en lef.

Houding begeleider

Uitnodigend, helpend, vriendelijk, gelijkwaardig, uitdagend, aanmoedigend, betrouwbaar en respect.

Mozaïek met gekleurd papier

Een vorm invullen met stukjes, gescheurd, papier.

Doel

Succes ervaring

Ontspanning

Materiaal

Papier

Gekleurd papier

Lijm

Toelichting

Door de techniek van scheuren en plakken kan er weinig mis gaan. Dit zorgt ervoor dat het uiteindelijke werk tot een resultaat leidt en dit als succes kan worden ervaren. De ontspanning kan worden gevonden in de makkelijke techniek.

Houding begeleider

Vriendelijk, gelijkwaardig, uitnodigend, open houding.

Oceaan

Iedereen maakt een eigen dier of plant voor het onderwaterlandschap. Na afloop wordt alles bij elkaar geplakt op 1 groot blauw vlak. (Blauwe vuilniszakken die aan de muur worden gehangen.)

Doel

Eigen keus mogen maken

Samenwerken naar één geheel

Materiaal

Papier

Watervarf

Sponsen

Kwasten

Water

Krijt

Kleurpotloden

Scharen

Tape

Blauwe vuilniszakken.

Toelichting

Middels veel verschillende soorten materiaal kan de tienermoeder zelf een keus maken hoe te werk te gaan. De plant of dier kan men uitknippen en opplakken op een eigen gekozen plek, op de vuilniszakken die aan de muur hangen. Uiteindelijk ontstaat er één vrolijk geheel van het gemaakte werk.

Houding begeleider

Vriendelijk, activeren, samenwerking, gelijkwaardig, open houding, uitnodigend.

Silhouet

Van ieder wordt er op een groot papier de silhouet van het gezicht overgetrokken. De tienermoeders gaat haar eigen silhouet verder uitwerken.

Doel

Zichzelf in beeld brengen en daar vorm en kleur aan geven.

Materiaal

Potlood

Krijt

Papier

Verf

Tape

Toelichting

De tienermoeder komt oog in oog te staan met eigen gezicht. Wat confronterend en gek kan zijn. De verdere uitwerking zorgt er voor dat de tienermoeder er nog iets eigens aan kan toevoegen.

Houding begeleider

Uitnodigend, helpend, vriendelijk, empathie, veiligheid, respect.

Kleding van vuilniszakken

Maak van de gekleurde vuilniszakken een jurk, rok of shirt. Help elkaar hierbij waar nodig. Geef het kledingstuk verder vorm doormiddel van verschillende materialen.

Doel

Ontspannen

Samenwerken

Materiaal

Gekleurde vuilniszakken

Scharen

Lijm

Stukjes stof

Crepe papier

Toelichting

Ieder kan zijn eigen soort en kleur kleding bedenken. Om ervoor te zorgen dat de pasmaat goed is moet men elkaar helpen en wordt er dus om samenwerking gevraagd. Verder kan iedereen op eigen wijze de kleding verder vorm geven.

Houding begeleider

Activeren, humor, uitdagen.

Vrolijke tekening

Maak een tekening dat opvrolijkt

Doel

Ontspannen

Denken aan iets leuks

Materiaal

Papier

Potloden

Verf

Krijt

Toelichting

Het thema vrolijk zal via eigen gekozen kleuren en ideeën vormgegeven en zichtbaar worden.

Houding begeleider

Uitdagen, activeren, gelijkwaardigheid, respect, empathie

Handpop

Maak van een oude sok of gekleurd vuilniszak een handpop. En vertel daarna een verhaal met de handpop.

Doel

Ontspannen

Fantasie

Materiaal

Stof

Gekleurde vuilniszakken

Oude sokken

Papier

Potloden

Krijt

Scharen

Kralen

Knopen

Toelichting

Met de basis van een oude sok of stuk vuilniszak maakt de tienermoeder een handpop. Deze kan op alle mogelijke manieren vorm gegeven worden. Daarna vertelt de tienermoeder samen met de handpop een verhaal dat vraagt om creativiteit, fantasie en lef.

Houding begeleider

Uitdagend, gelijkwaardig, betrouwbaarheid, eigenheid, helpen

Tekening met favoriete kleuren

Maak een tekening met de kleuren die men mooi vindt.

Doel

Ontspannen

Eigen keus kunnen maken

Materiaal

Papier

Potloden

Verf

Krijt

Toelichting

De tienermoeder kiest de kleuren die zij mooi vindt en maakt hiermee een tekening. De vorm en inhoud staat niet vast en kan door de tienermoeder zelf bedacht worden.

Houding begeleider

Uitdagen, activeren

Hobby

Maak een tekening van jou hobby en geef dit vorm met eigen gekozen materiaal

Doel

Iets van zichzelf weer kunnen geven

Ontspannen

Materiaal

Papier

Potloden

Verf

Krijt

Toelichting

De tienermoeder maakt een keus in de hobby die zij beeld wilt geven. Hierbij geeft de tienermoeder iets weer wat met zichzelf te maken heeft. Dit alles mag vorm worden gegeven met materiaal naar wens.

Houding begeleider

Uitdagen, betrouwbaarheid, empathie, veiligheid.

Toekomst

Wat is een wens voor later? Geef dit beeld in een tekening.

Doel

Iets van zichzelf weer kunnen geven

Wens uitspreken

Materiaal

Papier

Krijt

Verf

Potloden

Toelichting

De tienermoeder geeft haar wens(en) voor later weer, wat ze het liefst zou willen worden.

Door het uit te werken in een tekening krijgt het zijn vorm. Hoe ziet het er later dan uit en welke wens is er eigenlijk.

Houding begeleider

Gelijkwaardigheid, betrouwbaarheid, uitleggen, respect, empathie, veiligheid, helpen.

Lijnen tekening

Zet allemaal lijnen op papier, kriskras door elkaar heen. Kleur daarna de vakjes in.

Doel

Ontspannen

Loslaten van resultaat

Materiaal

Papier

Krijt

Potloden

Toelichting

Door strepen door elkaar heen te zetten heeft de tienermoeder niet geheel controle over het resultaat. Het inkleuren maakt het werk af en daarbij kan de tienermoeder het ook naar wens verder vorm geven. Door de makkelijke techniek van inkleuren zal het op een gegeven moment ook ontspanning met zich mee kunnen brengen.

Houding begeleider

Uitdagen, activeren, sturen, betrouwbaarheid, respect, veiligheid.

Gevoelslandschap

Maak een landschap dat uitbeeld hoe je je nu voelt.

Doel

Gevoel kunnen uiten

Gevoel weer kunnen geven

Gevoel kunnen koppelen aan een landschap

Materiaal

Papier

Krijt

Verf

Potloden

Toelichting

Als eerst moet de tienermoeder nadenken welke gevoelens er spelen en dit koppelen aan een bepaald landschap. Dit vraagt enig nadenken en zal zijn tijd even nodig hebben. Door het gevoel weer te geven in een landschap krijgt het zijn vorm en wordt het zichtbaar.

Houding begeleider

Empathie, gelijkwaardigheid, veiligheid, respect, helpen, stabiliteit, transparantie.

Persoonlijke sterke punten

Maak een tekening over je persoonlijke sterke punten. Is dit lastig om te bedenken overleg dan met iemand uit de groep.

Doel

Inzicht krijgen in eigen sterke punten

Eigen sterke punten weer kunnen geven

Eigen sterke punten onder ogen zien

Materiaal

Papier

Potloden

Verf

Krijt

Toelichting

Als eerst zal de tienermoeder moeten nadenken over de sterke kanten van zichzelf. Als ze hier niet uit komt dan kan ze hierbij hulp inroepen van de groep. Daarna zal de tienermoeder vorm moeten geven aan de sterke kanten van zichzelf. Door hier beeld aan te geven komt ze hiermee oog in oog te staan.

Houding begeleider

Uitleggen, helpen, gelijkwaardigheid, betrouwbaarheid, empathie, respect, veiligheid, sturen.

Tekenen op muziek

Zet muziek aan die je leuk vind en maak terwijl je luistert naar de muziek een tekening

Doel

Eigenheid vormgeven

Materiaal

Papier

Krijt

Verf

Potloden

Toelichting

Tijdens het luisteren naar muziek en te werken aan een tekening zal de tienermoeder eigenheid vorm kunnen geven.

Houding begeleider

Uitleggen, activeren, gelijkwaardigheid

Teken je naam

Maak een tekening met je naam. Laat elke letter iets persoonlijks over jezelf vertellen.

Doel

Iets van zichzelf weer kunnen geven

Inzicht op eigenheid

Egoversterkend

Materiaal

Papier

Krijt

Verf

Potloden

Toelichting

Door de eigen naam op te laten schrijven en elke letter iets persoonlijks mee te geven zal de tienermoeder steeds meer eigenheid aan het werk geven. Hierbij laat ze iets zien over zichzelf en wordt het in beeld gebracht.

Houding begeleider

Uitleggen, veiligheid, empathie, respect, stabiliteit, helpen.

Kijkdoos

Maak in een doos een plek die je leuk vind.

Doel

Ontspannen

Weergeven van een eigen plek

Materiaal

Doos

Gekleurd papier

Schaar

Lijm

Verf

Potloden

Krijt

Crêpe papier

Toelichting

In een doos kan de tienermoeder een plek weergeven die zij leuk vind. In de eigen 'gesloten' doos krijgt de plek in 3D zijn vorm.

Houding begeleider

Activeren, uitleggen, respect, gelijkwaardigheid.

Blind portret

Ga tegenover elkaar zitten en maak van elkaar een portret. Doe dit zonder naar het papier te kijken. Draai daarna de rollen om. Maak je eigen portret af door er kleur aan te geven.

Doel

Samenwerken

Loslaten van resultaat

Materiaal

Papier

Potlood

Krijt

Kleurpotloden

Verf

Toelichting

De tienermoeder moet het resultaat loslaten en het uit handen geven. De ander zet het portret op papier neer en heeft dit te accepteren. Aan het einde kan de tienermoeder zelf nog kleur en vorm geven aan het portret dit om het nog wat eigen te maken.

Houding begeleider

Uitdagen, activeren, helpen, veiligheid, respect, empathie, betrouwbaarheid.

Krastekening

Kras met krijt over het papier, zonder er bij na te denken. Kijk wat er is ontstaan en geef wat je ziet vorm doormiddel van kleuren.

Doel

Loslaten van resultaat

Ontspannen

Materiaal

Papier

Krijt

Toelichting

De tienermoeder zal eerst, zonder er bij na te denken, lijnen/krassen op papier moeten zetten. Resultaat gericht werken zal hierbij worden losgelaten. Daarna kan de tienermoeder bekijken wat er zichtbaar wordt in de lijnen op het papier. Deze worden met verschillende kleuren verder vorm gegeven.

Houding begeleider

Uitdagen, activeren, betrouwbaarheid, respect, empathie, veiligheid.

Tekening met één vorm

Kies één vorm (cirkel, driehoek, rechthoek, vierhoek) en maak van deze vorm een tekening.

Doel

Ontspannen

Met één vorm kunnen werken en daarmee een tekening maken

Materiaal

Papier

Krijt

Toelichting

De tienermoeder kiest een vorm dat haar aanspreekt. Met deze vorm gaat ze een tekening maken. Waar nodigt de vorm zich voor uit en hoe geeft ze dit vorm?

Houding begeleider

Uitdagen, uitleggen, betrouwbaarheid, veiligheid, activeren, stabiliteit.

Waterverven

Maak het papier nat en geef het papier kleur doormiddel van een spons en verf. Geef daarna met een kwast details aan op het gekleurde papier.

Doel

Loslaten van resultaat

Materiaal

Papier

Water

Verf

Spons

Kwast

Toelichting

Door te werken met nat papier en een spons zal de verf gaan vloeien. Dit vraagt om het resultaat los te laten en te laten ontstaan wat er gebeurt. Daarna kan de tienermoeder met een kwast nog details weergeven om tot een 'gewenst' eindresultaat te komen.

Houding begeleider

Uitleggen, uitdagen, betrouwbaarheid, veiligheid, stabiliteit.

Verf experiment

Vouw het papier in vier stukken en gebruik op elk stuk een ander soort verf techniek. Voor vlak één teken je eerst met krijt iets op het papier en gaat er daarna met verf overheen. Gebruik voor vlak twee alleen een spons en verf. Maak vlak drie nat en verf er met een kwast iets op. Gebruik bij vlak vier het materiaal die je leuk vond en werk dit nog een keer uit.

Doel

Kennismaken met verschillende soorten verftechniek

Keus kunnen maken in voorkeur

Leren ontdekken

Materiaal

Papier

Verf

Water

Kwast

Spons

Krijt

Toelichting

Door gebruik te maken van verschillende technieken kan de tienermoeder experimenteren met wat ze leuk vindt. Waar gaat haar voorkeur naar uit? Deze kan ze nog een keer uitwerken.

Houding begeleider

Uitleggen, uitdagen, betrouwbaarheid, empathie.

Vingerverven

Maak een tekening alleen met verf, water en vinger.

Doel

Sensopatisch werken

Ontspannen

Materiaal

Papier

Verf

Water

Vinger

Toelichting

Door het werken met de vingers wordt het materiaal ook zintuiglijk waargenomen. De tienermoeder voelt het materiaal aan haar vingers en kan als instrument alleen haar vingers gebruiken. Wat roept dit op en hoe wordt dat ervaren?

Houding begeleider

Uitleggen, uitdagen, empathie, veiligheid.

Een kado

Trek lootjes met elkaar. Maar voor de persoon die op het loodje staat een cadeautje. Aan het einde overhandigd men elkaar de cadeautjes.

Doel

Ontspannen

Keuze maken

Iets voor de ander betekenen/maken

Iets van de ander ontvangen/krijgen

Materiaal

Alles wat mogelijk is aan materiaal

Toelichting

Ieder maakt wat voor de ander maar ontvangt aan het einde ook iets van een ander. Er moet een keus gemaakt worden in wat men gaat maken en hoe dit vorm te geven. Maar ook moet de tienermoeder zich afvragen wat ze aan de ander zou willen geven. Hierbij moet men aan elkaar denken en wordt er bij het geven persoonlijk contact met elkaar gemaakt.

Houding begeleider

Uitleggen, Activeren, empathie, respect, gelijkwaardigheid.

Masker

Trek het sjabloon over op papier. Knip het masker uit en versier het.

Doel

Ontspannen

Materiaal

Papier

Gekleurd papier

Schaar

Tape

Krijt

Kwasten

Stickers

Lint

Kleurpotloden

Stiften

Toelichting

Doormiddel het werken via een sjabloon is de techniek heel simpel. Het aanbrengen van eigen kleuren en vormen vraagt de tienermoeder creatief aan de slag te zijn. Dit kan zorgen voor een ontspannende manier van werken.

Houding begeleider

Uitleggen, activeren, gelijkwaardigheid

Bijlage 7

Fiattering Oriëntatie op plan van aanpak
